

ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το ταξίδι από την **Κωνσταντινούπολη** προς την Ελλάδα ήταν δύσκολο. Άνθρωποι στοιβαγμένοι για καιρό, όλοι μαζί, με σύντροφο την πείνα, τη δίψα και τις αρρώστιες, με την ελπίδα για καλύτερες μέρες. Αρκετές φορές το πλοίο κινδύνευε να βυθιστεί, γι' αυτό και αναγκάζονταν να πετούν στη θάλασσα ό,τι βαρύ είχαν.

Οι συνθήκες υποδοχής των προσφύγων στην Ελλάδα γενικά δεν ήταν καλές. Οι γηγενείς με δυσκολία τούς αποδέχονταν και τους αντιμετώπιζαν με καχυποψία, γιατί η χώρα ήταν οικονομικά αδύναμη να αντέξει το βάρος της αποκατάστασής τους.

Πρώτος σταθμός αποβίβασης, το λιμάνι της Θεσσαλονίκης και για κάποιους άλλους η Δραπετσώνα. Άλλοι εγκαταστάθηκαν στην Καλαμαριά και άλλοι στη Σίνδο (Τενκελή). Η Μακεδονία αποτελούσε τότε το νέο σύνορο της Ελλάδας, γι' αυτό ήταν αναγκαίος ο εποικισμός της προκειμένου να ενισχυθεί το ελληνικό στοιχείο.

Οι συνθήκες διαβίωσής τους εκεί ήταν εξαιρετικά δύσκολες. Συχνά ο δυνατός αέρας της Θεσσαλονίκης, ο Βαρδάρης, έπαιρνε τα κωνικά αντίσκηνα στην παραλία. Υπέφεραν ακόμη από ελονοσία, επειδή η περιοχή ήταν ελώδης με πολλά κουνούπια. Έτσι μετά από ένα χρόνο περίπου αναγκάστηκαν να μετακινηθούν νοτιότερα προς την Αθήνα.

Έφτασαν στον Πειραιά, όπου κρατήθηκαν ένα μήνα σε καραντίνα, για απολύμανση από τις ψείρες και τους κοριοούς. Η παραμονή τους στο απολυμαντήριο ήταν απελπιστική. Τις περισσότερες φορές, με το πρόσχημα της απολύμανσης, έπαιρναν τα ρούχα για τον κλίβανο κλέβοντάς τους χρήματα και ό,τι άλλο είχαν. Όταν βγήκαν από εκεί, σκορπίστηκαν σε διάφορες περιοχές της Αθήνας και του Πειραιά.

Στον Πειραιά ήρθαν και οι «ανταλλάξιμοι» από την **Καππαδοκία** και το **Ικόνιο**. Στην αρχή έμειναν κι αυτοί σε παράγκες. Οι οικογένειες από τη **Μάκρη** αντιμετώπισαν περισσότερες δυσκολίες, γιατί έφτασαν στην Ελλάδα κυνηγημένοι, το 1922, μετά τη Μικρασιατική καταστροφή. Αφού πέρασαν από διάφορα νησιά του Αιγαίου, έφτασαν κι αυτοί στον Πειραιά.

Η ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟ ΜΠΟΓΙΑΤΙ

Όταν συστήθηκε και άρχισε να λειτουργεί η «Επιτροπή Απαλλοτριώσεων και Αποκατάστασης Προσφύγων» (Ε.Α.Π.), οι «ανταλλάξιμοι» άρχισαν τις συνεννοήσεις μεταξύ τους και οργανώθηκαν σε ομάδες και επιτροπές ομαδάρχων.

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΩΝ
ΑΝΤΑΛΛΑΞΙΜΩΝ Σ. Ε. Δ. Α
8 ΓΛΑΔΤΕΝΟΣ 8

Ο κ. *Καμύδου Παρασκευά*

επλήρωσε την συνδρομή του μηνός *Δεκεμβρίου*

εκ Δραχ. *Τριάντα* (πρωτ. *2*)

προς δε και Δραχ. *...* (άο. *2*)

Δικαίωμα έγγραφης του ως μέλους του Συνδέσμου

Λν Αθήναις τη *28/12* 192*9*

Ο ΤΑΜΙΑΣ *...*

Η Ε.Α.Π. τους πρότεινε να διαλέξουν ή 10 στρέμματα στα Πατήσια ή 22 στον Αγ. Στέφανο. Οι επιτροπές αυτές προτίμησαν την αγροτική εγκατάσταση, μια και η κύρια ασχολία τους στα χωριά της Κωνσταντινούπολης, ήταν η καλλιέργεια μπάμιας, σιτηρών, λαχανικών, καθώς και η κτηνοτροφία.

Απόδειξη πληρωμής της συνδρομής στο Σύνδεσμο Δικαιούχων Ανταλλάξιμων, της οικογένειας Ταουζή, 1929.

Αναζήτησαν, λοιπόν, στην Αττική πιο κατάλληλο τόπο για αγροτική εγκατάσταση. Αφού διερεύνησαν την περιοχή των Πατησίων και το Περιστέρι, έφτασαν με το τρένο στην περιοχή του Μενιδίου. Όμως οι ντόπιοι, πλούσιοι Αρβανίτες, καθώς και η καλλιέργεια της ελιάς που κυριαρχούσε σ' αυτήν την περιοχή, απέτρεψαν την εκεί εγκατάστασή τους.

Η επόμενη στάση του τρένου ήταν το Οίον ή Μπογιατί. Εκεί, μεγάλες κτηματικές εκτάσεις είχαν ο Καλλιφρονάς, Δήμαρχος της Αθήνας, ανατολικά και δυτικά από το σιδηροδρομικό σταθμό, ο Έμπειρικός σε όλη τη σημερινή Άνοιξη καθώς και από την οδό Χελμού και πέρα προς το λόφο Νυμφών, και ο Ηλιόπουλος από το Τ.Υ.Π.Ε.Τ. προς τη λίμνη του Μαραθώνα.

Οι πληροφορητές μας περιγράφουν το Μπογιατί ως ένα πολύ όμορφο μέρος με νερά, ρυάκια, λουλούδια, σκίνα, καλαμιές και άγρια ζώα. Γύρω υπήρχε δάσος. Ο τόπος ήταν έρημος και ακατοίκητος και η γη ακαλλιέργητη, έμοιαζε με «άγριο χωράφι».

Μπογιατί 1930.
Στα χωράφια.

Μπογιατί, 1947-48. Απολαμβάνοντας τη φύση. Διακρίνονται από αριστερά οι: Βαγγελώ Κυρατζοπούλου, Μαίρη Μασλουμίδα, Φλώρα Κυρατζοπούλου, Περσεφόνη Κυρατζοπούλου, Τασούλα Τιτοπούλου (Καστρινάκη), Μαρίκα Τιτοπούλου (Αρνή), Μιχάλης Κυρατζόπουλος, Χριστίνα Τιτοπούλου, Ελένη Μασλουμίδου.

Στην περιοχή δεν υπήρχε τίποτε άλλο εκτός από το κτίριο του σιδηροδρομικού σταθμού, με την επωνυμία Οίον, και το σπίτι του Φίλιππα Κασαπάκη, δικηγόρου του Καλλιφρονά. Χτίστηκε το 1908, αριστερά της λεωφόρου Τραπεζούντος, ως αμοιβή για μια δικαστική υπόθεση ανάμεσα στο δήμαρχο της Αθήνας και τον Εμπειρικό. Ο Φ. Κασαπάκης, λοιπόν, θα μπορούσε να θεωρηθεί «ο πρώτος κάτοικος του Αγίου Στεφάνου».

Η οικία Κασαπάκη σήμερα. Το πρώτο κτίσμα στον Άγιο Στέφανο.

Υπήρχαν επίσης περίπου δέκα οικογένειες από το Σπατατζίκι, το Καπανδρίτι και τα Κιούρκα, οι οποίες ζούσαν στο Μπογιάτι και δούλευαν στα χωράφια του μεγαλοκτηματία Εμπειρικού, χωρίς να έχουν δική τους ιδιοκτησία. Οι οικογένειες αυτές αποτέλεσαν αργότερα τον πυρήνα των κατοίκων της σημερινής Άνοιξης.

Ο Μιχάλης Κυρατζόπουλος, ως πρόεδρος μιας επιτροπής προσφύγων, ήρθε και είδε την περιοχή του σημερινού Αγίου Στεφάνου και του άρεσε. Και οι άλλες επιτροπές, στις οποίες συμμετείχαν ο Θόδωρος Ιωαννίδης, ο Χρήστος Ιωαννίδης και ο Κωνσταντίνος Ταουξής, θεώρησαν το έδαφος κατάλληλο για καλλιέργειες. Συναντήθηκαν λοιπόν και συζήτησαν με τους πλούσιους του Μπογιατίου Βελισαράκο, Αλεξίου και Ντούση για την εγκατάστασή τους. Μεταξύ αυτών ήταν και οι μεγαλογαιοκτήμονες Εμπειρικός και Βιλιώτης. Ο τελευταίος, που έμενε στα Κιούρκα και είχε ένα βιλαέτι στο Μπογιάτι, δε δέχτηκε να τους συναντήσει και να συμμετάσχει στη συζήτηση. Τελικά, το 1924, με κοινή συνεννόηση, εβδομήντα οικογένειες από τα χωριά της μητρόπολης Δέρκων της Κωνσταντινούπολης εγκαταστάθηκαν δυτικά του σιδηροδρομικού σταθμού «Οίον».

Στην επιλογή της περιοχής συνέβαλε και η γνωριμία μερικών προσφύγων με ένα βενιζελικό βουλευτή των Φιλελευθέρων, το Λουκά Κουτσοπέταλο, και με τον Παναγιώτη Πεκέ, βενιζελικό και κουμπάρο του πρόσφυγα Μήτρου Χαραλαμπίδη, οι οποίοι τους υπέδειξαν ως τόπο εγκατάστασης το Μπογιάτι, έξω από την Αθήνα. Απώτερος σκοπός τους ήταν να αποκτήσει το κόμμα των Φιλελευθέρων του Ελευθερίου Βενιζέλου εκλογικό έρεισμα και εκεί.

ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ
ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ
Υπολοίπου Νομού Ἀττικής καὶ Βοιωτίας

Ἀνδρεαδάκης Ἰωάννης

Καρράς ἢ Ρώμας Μιχαήλ

Κριταΐκης Μιχαήλ

Κουτσοπέταλος Λουκάς

Κυρέλλος Βασίλειος

Νίκας Νικόλαος

Φουσακῆς Ἀθανάσιος

Χατζηαναγνώστου Ἰωάννης

*Ψηφοδέλτιο του κόμματος
των Φιλελευθέρων.
Διακρίνεται το όνομα του
υποψήφιου βουλευτή Λουκά
Κουτσοπέταλου.*

Την ίδια χρονιά, ήρθαν τριάντα έξι οικογένειες από τα χωριά της Καππαδοκίας και το Ικόνιο, καθώς και δεκατέσσερις από τη Μάκρη της Μ. Ασίας και εγκαταστάθηκαν ανατολικά του Σταθμού. Είχαν μάθει ότι ιδρύεται προσφυγικός οικισμός στο Μπογιάτι, προτίμησαν αυτή την περιοχή, γιατί θεώρησαν καλύτερη αποκατάσταση το σπίτι με γη, από τις παράγκες του Πείραιά.

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ ΧΡΟΝΙΑ

Οι οικογένειες από τα περίχωρα της Κωνσταντινούπολης, τα χωριά της Καππαδοκίας, το Ικόνιο και τη Μάκρη, οι οποίες εγκαταστάθηκαν στο Μπογιάτι το 1924, αρχικά έμειναν σε αντίσκηνα που στήθηκαν κατά μήκος του σιδηροδρομικού σταθμού «Οίον» και από τις δύο πλευρές των γραμμών. Οι σκηνές απλώνονταν στη σημερινή οδό Σωκράτους, μετά το γεφυράκι, στην οδό Κωνσταντινουπόλεως, στο δάσος του Κουρεμένου, και γύρω από το ναό της Κοίμησης της Θεοτόκου.

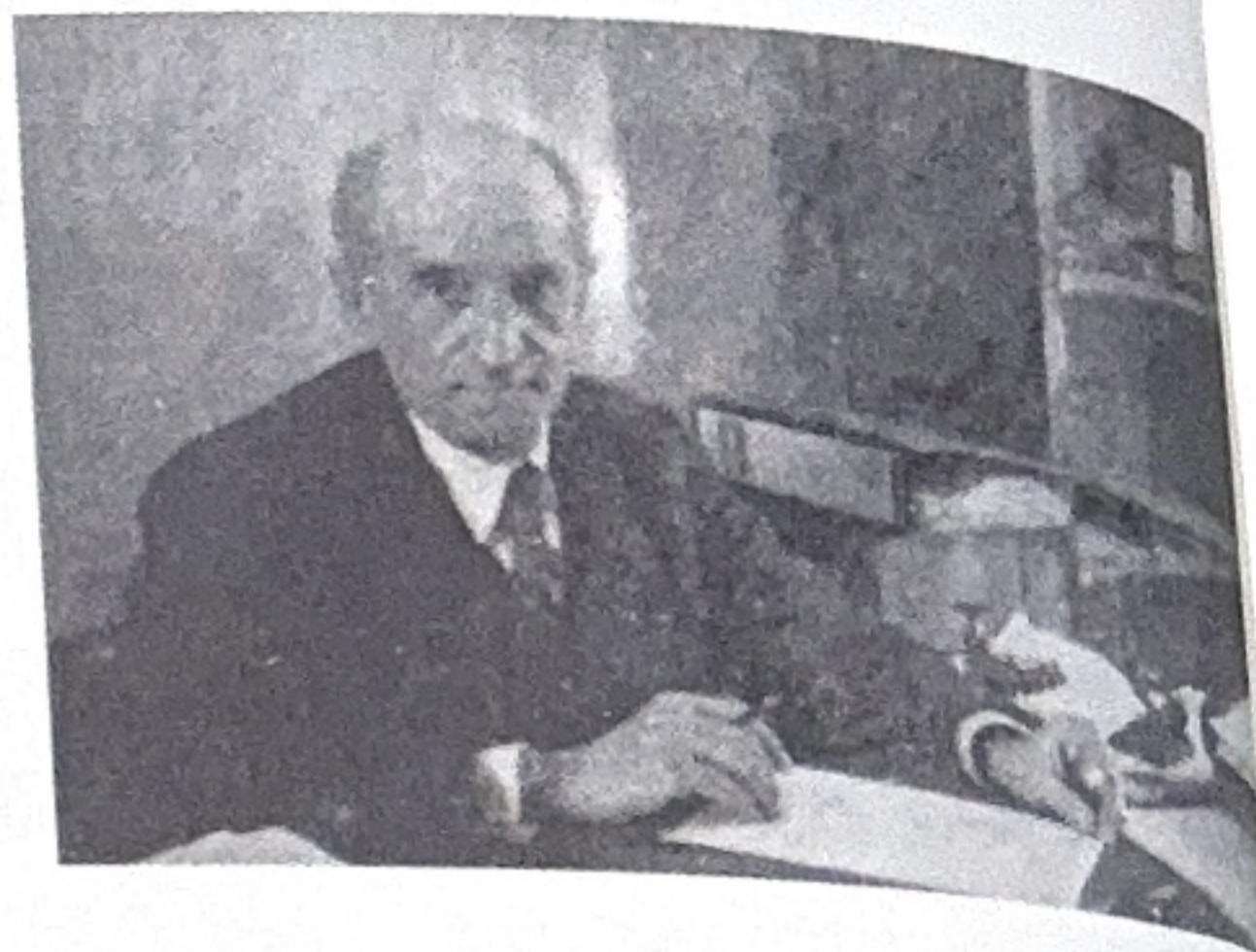

Οι δυσκολίες που αντιμετώπισαν ήταν μεγάλες, οι καιρικές συνθήκες δυσμενείς και τα οικονομικά προβλήματα πολλά. Οι περισσότεροι ήταν φτωχοί. Οι μόνες οικογένειες με οικονομική άνεση, που είχαν κατορθώσει να πάρουν χρήματα μαζί τους, ήταν εκείνες των Αβραάμ Νικολαΐδη, Μιχάλη Κυρατζόπουλου, Χρήστου και Θεόδωρου Ιωαννίδη, Κωνσταντίνου Ταουξή, Νίκου Αλεξανδράτου, Ουρανίας Ματσούλη και Αριστοκλή Δημητριάδη, που αποτέλεσαν και την πρώτη επιτροπή των προσφύγων. Ιδιαίτερα ο Μιχάλης Κυρατζόπουλος και ο Μιχάλης Αντωνιάδης, γραμματέας της Κοινότητας για πολλά χρόνια, έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην εγκατάσταση και την κατάρτιση του καταλόγου των οικογενειών που θα έπαιρναν κλήρο και σπίτι.

Τη διαδικασία αποκατάστασης των προσφύγων ανέλαβε η «Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων» (Ε.Α.Π) στην οποία συμμετείχε το ελληνικό κράτος και η Αγροτική Τράπεζα. Η Ε.Α.Π ανέλαβε να καταγράψει όλες τις προσφυγικές οικογένειες, να ορίσει τη βοήθεια που έπρεπε να τους δοθεί και να τους κτίσει προσφυγικά σπίτια, που ακόμη και το 1927 μερικά δεν είχαν ολοκληρωθεί. Επικεφαλής της Επιτροπής για την οριστική διανομή των κλήρων και των σπιτιών στον Άγιο Στέφανο, διορίστηκε από το κράτος ο Κωνσταντινουπολίτης Παναγιώτης Πεκές. Αρχικά πήραν αντίσκηνα, και ανά δύο οικογένειες άλογα και αγελάδες, καθώς και ένα «Προσφυγικό Οικογενειακό Βιβλιάριο Εποικισμού» με το οποίο αγοράζαν με πίστωση ό,τι χρειαζόνταν, όπως σπόρους, γεωργικά εργαλεία, τροφή για τα ζώα κλπ.

Η Ε.Α.Π. τους μοίρασε επίσης μετοχές των χιλίων δραχμών ως αποζημίωση για τις περιουσίες που δήλωσαν ότι άφησαν φεύγοντας από την Τουρκία. Όμως τελικά δόθηκε η ίδια αποζημίωση σε όλους, άσχετα από την πραγματική αξία της περιουσίας τους. Οι μετοχές αυτές, αν και αποτελούσαν την οικονομική βάση της ζωής των προσφύγων, αποδείχθηκαν χωρίς αξία, γιατί η Αγροτική Τράπεζα και το Ελληνικό Δημόσιο αφαιρέσαν τα έξοδα της κατασκήνωσης, των κάρων, των σπόρων και κάθε άλλης βοήθειας, καθώς και το χρηματικό ποσό για το χτίσιμο σπιτιών και μαγαζιών αργότερα. Έτσι, ενώ η αξία τους ήταν 1000 δραχμές η μία, όταν τις εξαργύρωναν στο Χρηματιστήριο ή σε κάποιον ιδιώτη, εισέπρατταν μόνο 240 δραχμές. Έτσι βρέθηκαν οι περισσότεροι να χρωστούν. Οι μετοχές εξαντλήθηκαν πολύ γρήγορα και οι πρόσφυγες αναγκάστηκαν να πουλήσουν πολλά προσωπικά τους αντικείμενα, για να ζήσουν.

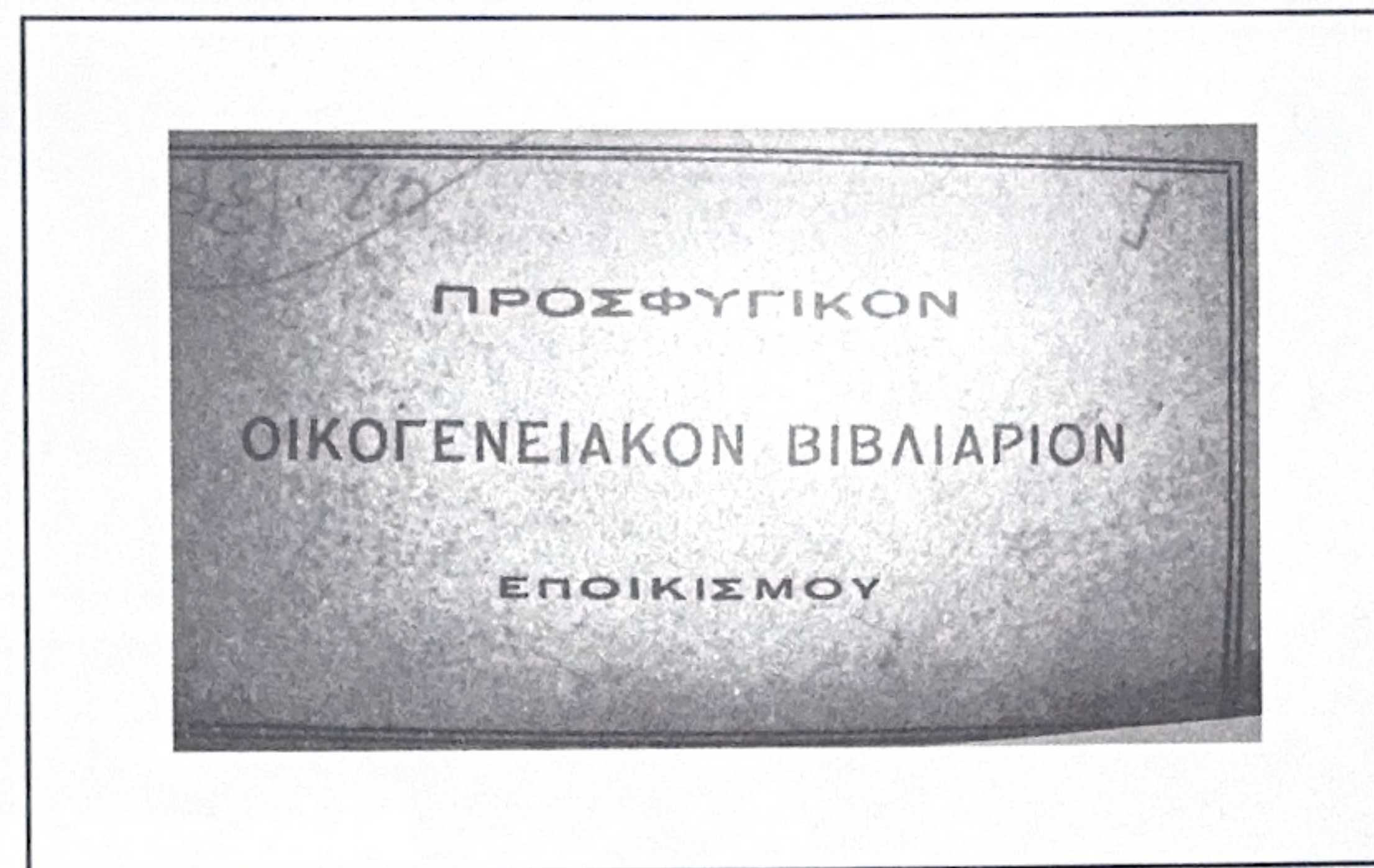
Τελικά, παρότι η συνθήκη της Λωζάνης προέβλεπε ανταλλαγή περιουσιών και αποζημίωση των «ανταλλάξιμων», εκείνοι ξεπλήρωσαν όλα όσα τους δόθηκαν από το Κράτος.

1927

Η οικογένεια Χαβιαρόπουλου. Διακρίνονται στο κέντρο η Ουρανία, σύζυγος του Λάζαρου Χαβιαρόπουλου με τα παιδιά της Χρήστο, Στρατή, Κατίνα (Καραδήμα), Άφρω (Μπουρτζόγλου) και Βαγγέλη. Δεξιά ο Απόστολος Κωνσταντόπουλος με τη σύζυγό του Άννα και τα τρία παιδιά τους Χρήστο, Αγαθονίκη και Φωφώ (Παλληκάρη).

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ
 ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΠΟΙΚΙΣΜΟΥ *Αττική Βοιωτίας*

ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΑΡΙΘ. Ε. 024775

Επίρροσαν παρά του κ. *Κων. Κωνσταντίνου Ταουζή*
 του Επιοικισμού *Αγ. Δημ. Αλων* (ἀριθ. βιβλ. *...*)
 Δραγμαί **ΕΚΑΤΟΝ** (ἀριθ. *100*)
 ἔναντι του ἑαυτῶν τῆν Ε.Α.Π. χρέους του *...* ἀποπληρωθέντος του ἀρ. *...* χο-
 γαρισμοῦ μετὰ ἰσοῦσον τῶν ἐραγγίων τούτων εἰς χίρας Ἀργείας ἴσοι
 με *...* ἔχοντα *...* ἔχοντα τῆς μίας χίρας (Ἀριθμὸς 0.266)
 Τὴν Μῆσ *...* Δρ. *...* Ἐν *...* τῇ 8 *...* 1929

Ο ΕΝΕΡΓΗΣΤΗΝ ΕΙΣΠΡΑΞΙΝ
Παλληκάρη

Η ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΑΥΤΗ ΔΕΝ ΙΣΧΥΕΙ ΔΙΑ ΠΟΣΟΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΝ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟΝ (100) ΔΡΑΧΜΩΝ

ΛΙΘ. Β. ΠΑΠΑΝΥΣΑΝΟΥ, Γ. ΣΤΑΓΓΕΛ & ΣΙΑ

Απόδειξη αποπληρωμής χρέους προς την Ε.Α.Π.,
 του Κωνσταντίνου Ταουζή, 1929

II. ΕΤΟΣ 1926

ΤΑ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΑ ΣΠΙΤΙΑ

Οι πρόσφυγες παρέμειναν στις σκηνές για δύο περίπου χρόνια, (1924- 1926). Στις αρχές του 1927, παραδόθηκαν από την Ε.Α.Π. τα προσφυγικά σπίτια.

*Το προσφυγικό του
Σωτήρη Γεωργίου*

*Το προσφυγικό της
Ελένης Καμούλη
και του Μήτρου
Χαραλαμπίδη*

1936.

*Μπροστά στο προσφυγικό τους
σπίτι
ο Μιχάλης Κωνσταντόπουλος
με τη μητέρα του.*

Ήταν διπλοκατοικίες με μεσοτοιχία, το ένα σπίτι από τη μια πλευρά και το άλλο από την άλλη, με δිරριχτή στέγη από κεραμίδια. Το καθένα είχε 500 μέτρα κήπο. Τα υλικά της κατασκευής τους ήταν η πέτρα, το νερό και το κοκκινόχωμα που υπήρχε άφθονο στο Μπογιάτι. Δε χρησιμοποιήθηκε ούτε τσιμέντο ούτε ασβέστης.

Τα περισσότερα σπίτια είχαν μόνο δύο δωμάτια, το ένα με δάπεδο από χώμα και ξύλινο ταβάνι, ενώ το άλλο με πάτωμα και χωρίς ταβάνι, καθώς και τζάκι. Κάποια είχαν κι ένα μικρό διάδρομο, ενώ τουαλέτα κατασκεύασαν μόνοι τους έξω από το σπίτι. Τα προσφυγικά σπίτια είχαν πολλά κατασκευαστικά ελαττώματα που τα έκαναν σχεδόν ακατάλληλα για κατοικία. Με την πάροδο όμως του χρόνου οι πρόσφυγες τα επισκεύασαν και πρόσθεσαν καινούργιους χώρους.

Ο τίτλος κυριότητας τους δόθηκε μόνον όταν ξεχρέωσαν τις δόσεις στην Τράπεζα.

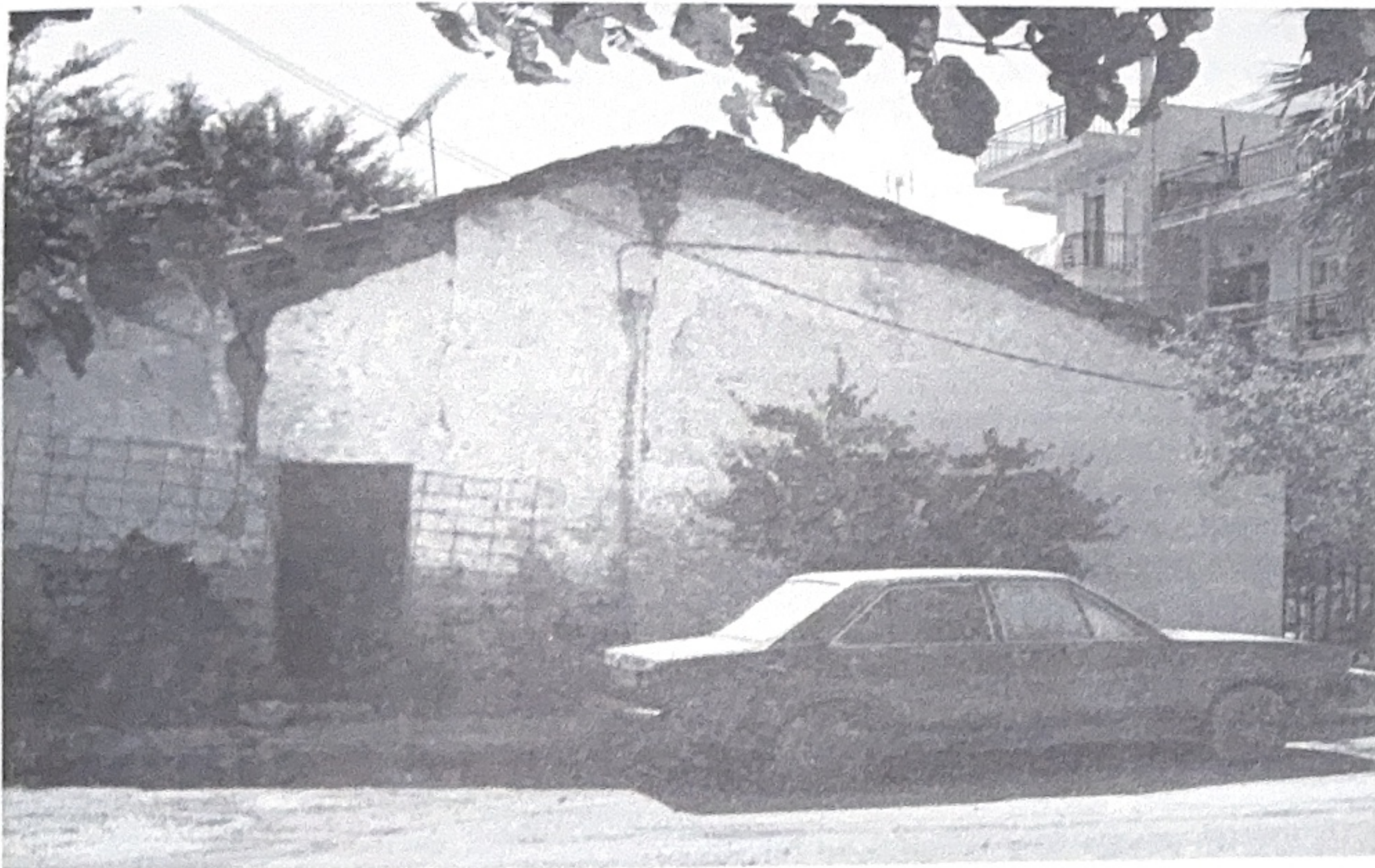
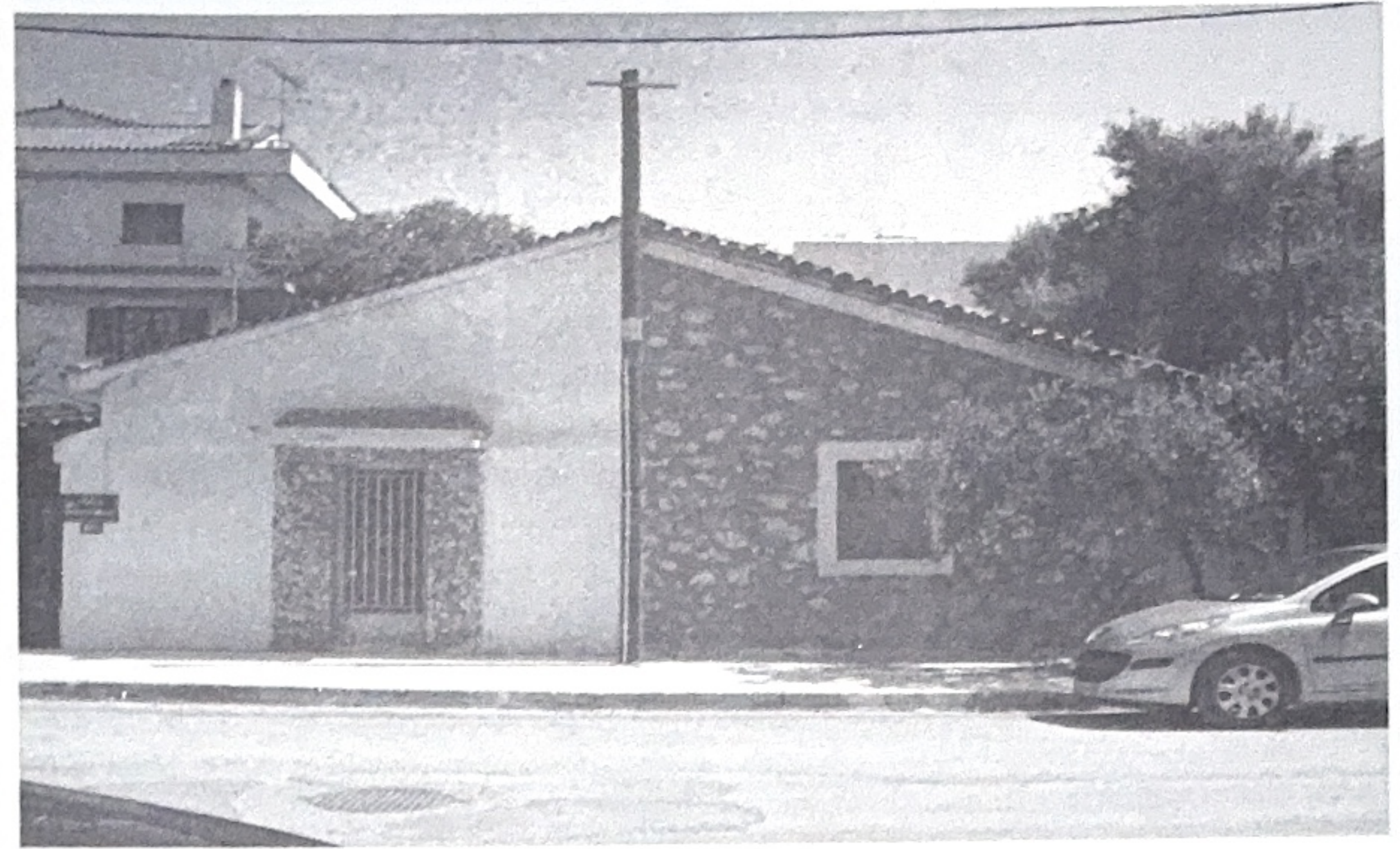
*Τμήμα της οικίας Κασαπάκη,
χτισμένης πριν τα προσφυγικά,
όπως διατηρείται σήμερα.
Διακρίνεται η παλιά τοιχοποιία.*

Η Φωφώ Κωνσταντοπούλου
στο πατρικό της σπίτι.
Αριστερά ο στάβλος.

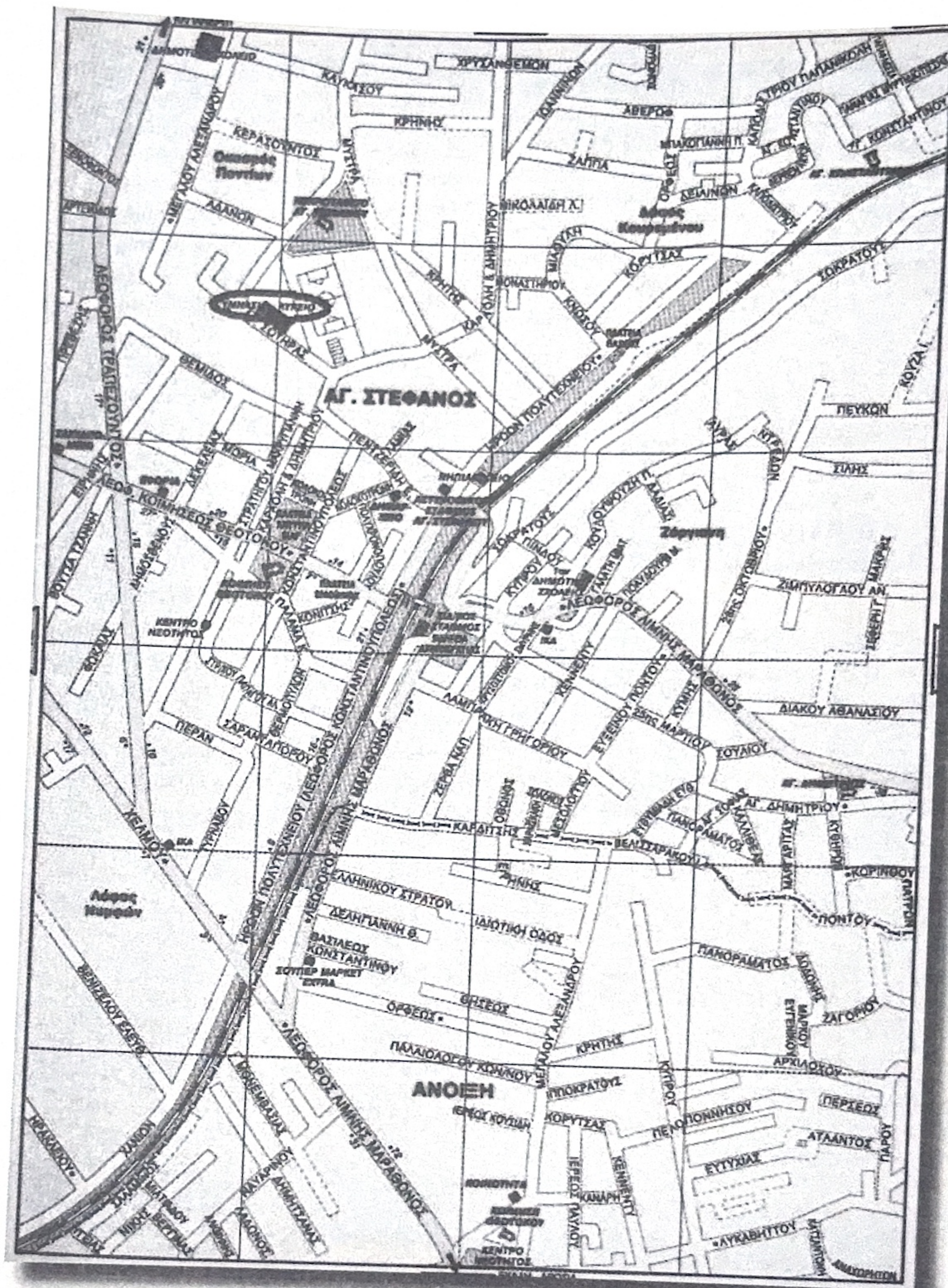
Δεξιά το προσφυγικό
του Κωνσταντίνου Ταουζή και
αριστερά
του Λευτέρη Γουναρόπουλου

Δεξιά το προσφυγικό του Χαράλαμπου Χαραλαμπίδη και αριστερά της
Μαρίκας Νικολαΐδη

Αρχές δεκαετίας του 1950. Οικοδομικές εργασίες στο Μπογιάτι.
Διακρίνονται από δεξιά, όρθιοι οι: Μιχ. Βλασιάδης (Νταής), Δημ.
Τιτόπουλος, Κ. Γαβαλάς και καθιστοί οι: Ιωσ. Λεοντιάδης, Χρ. Πελεκίδης,
Νικ. Χαβιαρόπουλος, Αχ. Πελεκίδης, Χρ. Μπουρτζόγλου, Κ. Γεωργίου.

ΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ

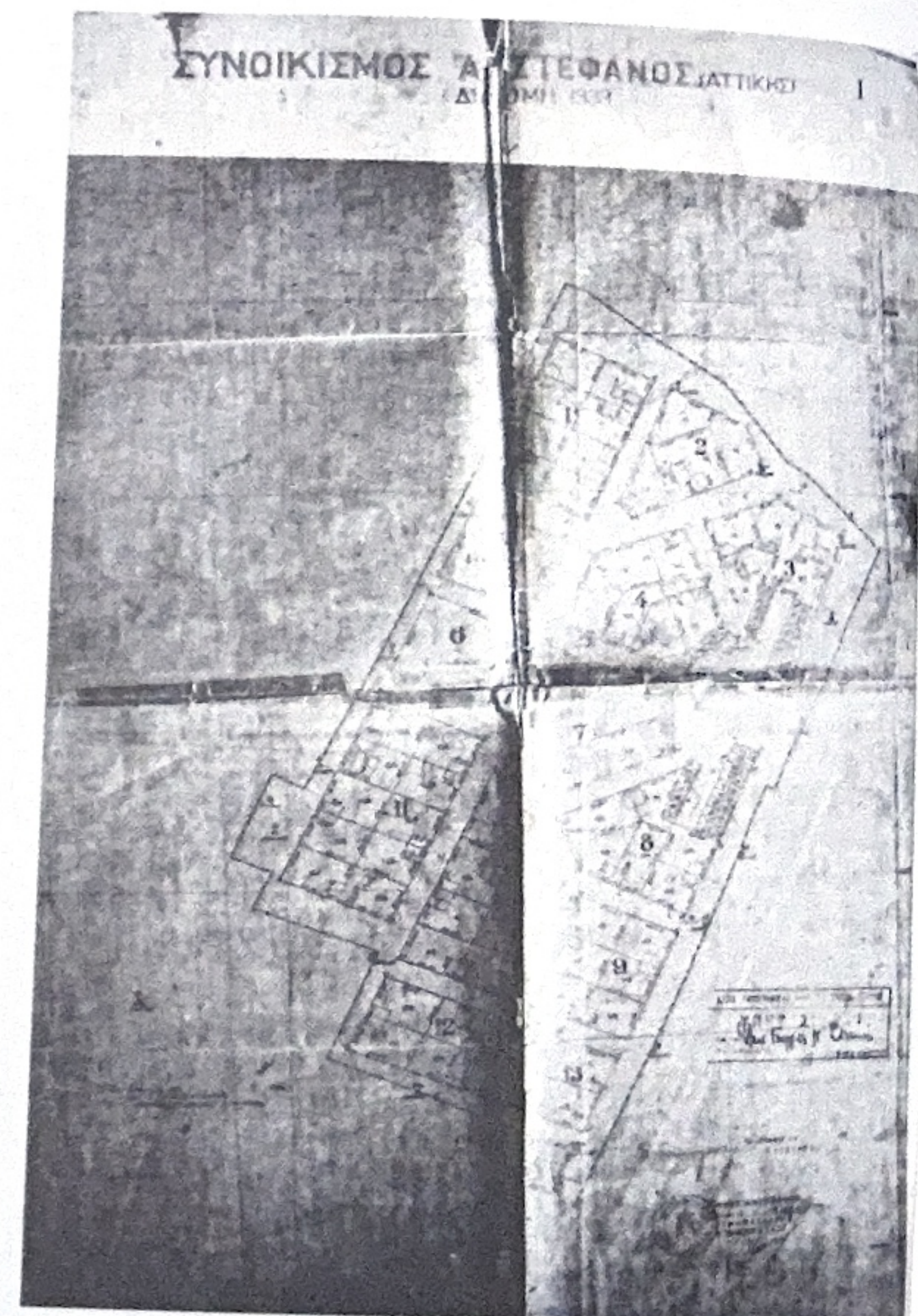
Στο Μπογιάτι δημιουργήθηκαν αρχικά δύο οικισμοί: του Αγίου Στεφάνου και της Νέας Ζώργιαννης, με βάση το σχέδιο πόλης του 1925, του νομομηχανικού Γιώργου Πολυχρονόπου, μέλη της οικογένειας του οποίου εγκαταστάθηκαν μόνιμα στον Άγιο Στέφανο, όπως ο Αποστόλης ο Νίκος και ο Γιάννης. Το σχέδιο αυτό είχε μελετημένη χάραξη των δρόμων και προέβλεπε χώρο για αγορά με σπίτια γύρω εκκλησία και σχολείο.

Οι εργασίες για την οριοθέτηση της Κοινότητας του Αγίου Στεφάνου άρχισαν το 1936 από κοινού με τη σημερινή Κοινότητα της Άνοιξης, με την οποία ήταν ακόμα ενωμένος. Το 1940 συστήθηκε και επισήμως η «επιτροπή οριοθέτησης του οικισμού», στην οποία συμμετείχαν ο τότε πρόεδρος της κοινότητας Ιωάννης Γραμματικόπουλος, η δασκάλα Νίτσα Δεσύλα και ένας εκπρόσωπος του Υπουργείου.

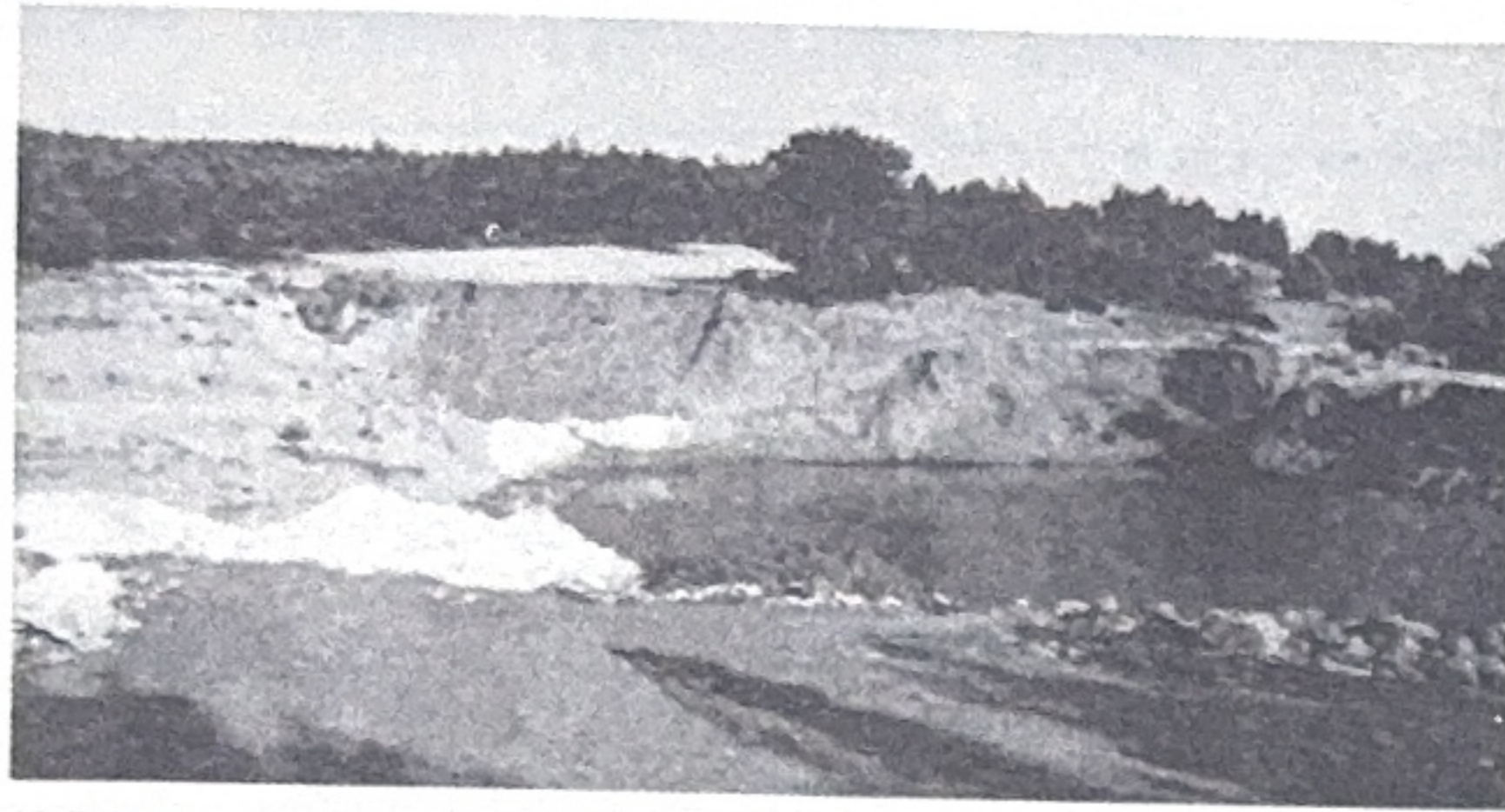
Ο οικισμός του Αγίου Στεφάνου, όπου εγκαταστάθηκαν οι «ανταλλάξιμοι» από τα περίχωρα της Κωνσταντινούπολης, απλωνόταν μπροστά από το σιδηροδρομικό σταθμό, δυτικά των γραμμών. Η περιοχή αυτή ξεκινούσε από τις γραμμές του τρένου, συνέχιζε κάτω μέχρι τις «μπούκες» - γαλαρίες, και εκτεινόταν μέχρι το Σπατατζίκι και το Συνοικισμό Ποντίων. Τα λιγοστά προσφυγικά σπίτια ήταν συγκεντρωμένα απέναντι από το Σταθμό μέχρι την Εκκλησία της Κοίμησης της Θεοτόκου και τη σημερινή Λεωφόρου Τραπεζούντος.

Η παλιά πλατεία του Αγίου Στεφάνου. Διακρίνονται τα σκαλάκια της ταβέρνας του Καμοκέφαλου.

Το έδαφος ήταν βαλτώδες. Οι πληροφορητές μας θυμούνται ότι οι πολλές βροχές και τα νερά που κατέβαιναν από την Πάρνηθα σχημάτιζαν εκεί μεγάλες λίμνες με αγριόπαπιες. Το έδαφος, επειδή ήταν κοκκινόχωμα και βαρικό, δημιουργούσε δυσκολίες στο χτίσιμο των σπιτιών, ήταν όμως πολύ πρόσφορο για καλλιέργειες.

1975. Λιμνούλα προς του Παπαστεφανίδη. Δημιουργήθηκε από μόνη της μέσα σε κοίλωμα μετά από εκχωμάτωση.

Ο οικισμός της Νέας Ζώργιανης απλωνόταν πίσω από το σιδηροδρομικό σταθμό, ανατολικά από τις γραμμές του τρένου. Το τοπωνύμιο αυτό σημειώνει στο χάρτη "Karten von Attika, Marathon", του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου, το 1885, ο αρχαιολόγος J. A. Kaupert, ως "Sorani", σε παράλληλη φορά με το ρέμα, και πρόκειται για ονομασία του ρέματος, δεδομένου ότι όταν συντάσσεται

ένας χάρτης, τα ονόματα σημειώνονται παράλληλα με τη φορά του ρέματος ή ποταμού. Στον ίδιο χάρτη αναφέρονται επίσης και αρχαιολογικά ευρήματα, ως «διαμορφωμένα ερείπια» (χάρτης σελ. Α6).

Εκεί εγκαταστάθηκαν οι οικογένειες από τα χωριά της Καππαδοκίας, το Ικόνιο και τη Μάκρη. Ξεκινούσε από τη γέφυρα του Μπαρμπα Λάμπρου και συνέχιζε, παράλληλα με τις γραμμές του τρένου, προς το Βρυσάκι, ανέβαινε μέχρι το μοναστήρι του Αγίου Κωνσταντίνου και το δρόμο που πήγαινε προς Μαραθώνα. Τα σπίτια κάλυπταν την έκταση τεσσάρων δρόμων πίσω από το Σταθμό. Η περιοχή της Ζώργιανης, κυρίως προς τη δεξιά πλευρά, με κατεύθυνση προς τη λίμνη του Μαραθώνα, είχε έδαφος πετρώδες, όπου υπήρχε και νταμάρι, ενώ η αριστερή πλευρά ήταν πεδινή με αμπέλια.

Τους δύο αυτούς οικισμούς χώριζε η σιδηροδρομική γραμμή. Έτσι στην καθημερινή τους επικοινωνία οι μόν Κωνσταντινουπολίτες αποκαλούνταν «οι απ' εδώ», ενώ οι Καππαδόκες και Μικρασιάτες «οι απενανταίοι ή αντικρυνή». Δεν έλειπαν μάλιστα και κάποιες μικροεντάσεις μεταξύ τους.

Ο Συνοικισμός Ποντίων άρχισε να δημιουργείται από το 1929 και μετά, όταν πρόσφυγες από τον Πόντο ήρθαν από τον Πειραιά στον Αγ. Στέφανο. Αγόρασαν από τον Ευθύμη Ευθυμιάδη και το Φωτιάδη κληροτεμάχια που αυτοί είχαν αγοράσει από τον μεγαλοκτηματία Ηλιόπουλο και εγκαταστάθηκαν εκεί. Ο πρώτος Πόντιος που εγκαταστάθηκε στον Άγιο Στέφανο ήταν ο Δαμιανός Παπαστεφανάκης, ο οποίος είχε έρθει ήδη από το 1923 (πριν την εγκατάσταση των ανταλλάξιμων), και αφού φύτεψε αμπέλια και καλλιέργησε τα κτήματά του, αργότερα έφερε και την οικογένειά του.

Από το 1933 περίπου, στο Συνοικισμό εγκαταστάθηκαν και τέσσερις οικογένειες Αρβανιτών από το Σπατατζίκι, του Πανάγου Κριεμάδη, του Γιάννη Σαρκίρη, του Γιάννη Μπαλή και του Δήμου Κόκκαλη, που ενσωματώθηκαν με τους Πόντιους.

Ο οικισμός του Δάσου Κουρεμένου άρχισε να δημιουργείται το 1928 σ' έναν καταπράσινο λόφο, βόρεια της πλατείας του Αγίου Στεφάνου. Ο Νικόλαος Κουρεμένος, ανώτερος υπάλληλος των Σ.Ε.Κ. (Σιδηρόδρομοι Ελληνικού Κράτους), που καταγόταν από τη Φωκίδα και ήρθε στον Αγ. Στέφανο το 1926-27 μαζί με το φυματικό παιδί του. Αγόρασε από τον Ηλιόπουλο, την πρώτη κτηματική έκταση, στη σημερινή οδό Ηρώων Πολυτεχνείου μέχρι λίγο μετά την πλατεία Οάσεως. Κατοίκησε εκεί, ελπίζοντας ότι ο καθαρός αέρας και το καλό κλίμα του Αγίου Στεφάνου θα βοηθούσε στην ανάρρωση του γιου του. Τα επόμενα είκοσι πέντε με τριάντα χρόνια συνέχιζε ν' αγοράζει εκτάσεις γης και να τις μεταπουλά σε φίλους και συγγενείς, τεμαχίζοντάς τις, γι' αυτό κι ένα μεγάλο μέρος της περιοχής ανήκει σήμερα σε εγγόνια παλαιών σιδηροδρομικών υπαλλήλων. Ο οικισμός αυτός ολοκληρώθηκε σταδιακά. Τα περισσότερα σπίτια που κτίστηκαν εκεί ήταν μικρά, παραθεριστικά.

Ο οικισμός του Σπατατζικίου, που υπήρχε από την εποχή της Τουρκοκρατίας, βρισκόταν στα βορειοανατολικά του Αγίου Στεφάνου, στην περιοχή όπου αργότερα δημιουργήθηκε η τεχνητή λίμνη του Μαραθώνα. Από το 1830 ο οικισμός αυτός, που τον αποτελούσαν ντόπιοι κτηνοτρόφοι, έπαιξε σημαντικό ρόλο στη σύσταση του ιδρυθέντος Δήμου Μαραθώνος¹¹, από τον οποίον αποσπάστηκε το 1912¹² και περιήλθε στη νεοσυσταθείσα Κοινότητα Καπανδριτίου.

Με την έναρξη των έργων της Λίμνης αποφασίστηκε η αναγκαστική μετακίνηση των κατοίκων του στη σημερινή θέση. Το 1927 μετονομάστηκε σε Πευκόφυτο¹³ και το 1968 με προεδρικό διάταγμα, αποσπάστηκε από την Κοινότητα Καπανδριτίου και προσαρτήθηκε στην Κοινότητα Αγίου Στεφάνου¹⁴.

ΟΙ ΚΛΗΡΟΙ

Σε κάθε οικογένεια, εκτός από σπίτι, δόθηκε από το κράτος και κλήρος γης. Τα κτήματα αυτά ανήκαν στους μεγαλοκτηματίες Καλλιφρονά, Εμπειρικό και Ηλιοπούλο και «απαλλοτριώθηκαν αναγκαστικά» με νόμο του τότε πρωθυπουργού Ελευθερίου Βενιζέλου. Αφορούσαν βέβαια μόνο κτήματα που δεν ήταν δασώδη και μπορούσαν να καλλιεργηθούν¹⁵.

Οι οικογένειες από τα περίχωρα της Κωνσταντινούπολης, που εγκαταστάθηκαν στον Άγιο Στέφανο πήραν 23,5 στρέμματα γιατί οι περισσότεροι ήταν γεωργοί. Η κατανομή των κλήρων έγινε με κριτήριο την ποιότητα του εδάφους. Έτσι στην κάθε οικογένεια αναλογούσαν αγροτεμάχια 4-5 ποιοτήτων. Αναλυτικά λοιπόν πήραν:

- 500 τ.μ. με ένα σπίτι, εντός σχεδίου πόλης
- 8 στρέμματα προς την περιοχή της ραδιοφωνικής κεραίας
- 6 στρέμματα αριστερά και δεξιά από τη σιδηροδρομική γραμμή
- 6 στρέμματα νότια από την αριστερή πλευρά της σημερινής οδού Χελμού, κοντά στο κεραμιδαριό
- 2,5 στρέμματα στην περιοχή προς την εκκλησία της Κοίμησης της Θεοτόκου.
- 240 τ.μ., στην περιοχή της σημερινής λεωφόρου Τραπεζούντος, κοντά στην Εφορία
- Ένα κομμάτι γης στην περιοχή του σημερινού Λόφου Νυμφών.
- 2 στρέμματα περίπου στις παρυφές της Εθνικής Οδού, στην περιοχή Βαρικά.
- 240 τ.μ., στο κάτω μέρος του λόφου του Κουρεμένου, κοντά στο Σταθμό, όπου είχαν τους κήπους τους.
- 35 τ.μ. οικόπεδο για μαγαζί. Οι μαγαζότοποι ήταν εντός σχεδίου πόλης και εκτείνονταν παράλληλα με τη σιδηροδρομική γραμμή.

ΠΙΝΑΞ ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ									
ΤΟΥ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΑΡΓΙΚΗΣ									
ΚΛΗΡΟΥΧΟΥ			ΜΕΡΙΚΑ ΟΙΚΟΠΕΔΑ						Ολική έκταση οικόπεδου
Επώνυμον	Όνομα	Όνομα Πατρός	Αριθμός οίκ. τμή.	Αριθμός οικόπεδ.	Έκταση Στρ. Μ.	Αριθμός οίκ. τμή.	Αριθμός οικόπεδ.	Έκταση Στρ. Μ.	Στρ. Μ.
Αγγελάκης	Αθανάσιος	Αθανασίου	5	3	0 500	3	24	0 035	0 535
Αλεξάνδρου	Κωνσταντός	Αλεξάνδρου	3	37	0 035	11	126	0 500	0 535
Αναγνώστου	Αναστασία	Αναστασίου	7	72	0 035	14	140	0 512	0 547
Αποστόλου	Δροίνα	Αποστόλου	8	87	0 035	9	111	0 500	0 535
Βασιλάκης	Γρηγόριος	Βασιλάκη	4	48	0 035	12	132	0 540	0 575
Βασιλειάδης	Χρῆστος	Ιωάννου	1	2	0 500	3	19	0 035	0 535
Βλασιδάκης	Δημήτριος	Ιωάννου	3	27	0 035	11	123	0 500	0 535
Γεωργίου	Σωτήριος	Γεωργίου	8	84	0 035	8	105	0 500	0 535
Γρηγορίου	Ζωγράφος	Γρηγορίου	3	30	0 035	11	128	0 500	0 535
Γουαρδπούλος	Ελευθέριος	Ευφράδου	3	31	0 035	11	131	0 500	0 535
Θεοδωράκης	Βιγνιάλ	Κωνσταντίνου	4	51	0 035	9	108	0 500	0 535

ΠΙΝΑΞ ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ									
ΤΟΥ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΥ ΝΕΑΣ ΖΩΡΓΙΑΝΗΣ									
ΚΛΗΡΟΥΧΟΥ			ΜΕΡΙΚΑ ΟΙΚΟΠΕΔΑ						Ολική έκταση οικόπεδου
Επώνυμον	Όνομα	Όνομα Πατρός	Αριθμός οίκ. τμή.	Αριθμός οικόπεδ.	Έκταση Στρ. Μ.	Αριθμός οίκ. τμή.	Αριθμός οικόπεδ.	Έκταση Στρ. Μ.	Στρ. Μ.
Αρραβίτης	Αρραβίτης	Ισαβέλλα	22	38	0 420			0 630	
Αϊβάνογλου	Αναστάσιος	Παναγιώτης	47	51	0 736			0 042	2 092
Αναστασιάδης	Γεωργίου	Αναστάσιος	25	95	0 420			0 500	0 920
Αντωνιάδης	Μακάριος	Καθάρης	13	90	0 590			0 042	1 032
Αμκουρίδης	Κωνσταντίνος	Αμκουρίδης	20	35	0 359			0 575	
	Αλέξανδρος	Γεωργίου	24	62	0 420			0 042	0 978
				68				0 042	
				107				0 500	0 010
Αράμπατζιδης	Δημήτριος	Παναγιώτης	5	56	0 462			0 042	
Μολαϊτίδης	Δεσφίνας	Πέτρος	28	103	0 211			0 538	1 042
				98				0 538	0 749

Οι οικογένειες από την Καπαδοκία και τα παράλια της Μ. Ασίας, που εγκαταστάθηκαν στη Νέα Ζώργιανη, πήραν 14,5 στρέμματα γης, ένα μαγαζότοπο και λίγα χρήματα για το ξεκίνημα του μαγαζιού, κι αυτό γιατί κύρια ασχολία είχαν στις πατρίδες τους το εμπόριο. Διανομή κλήρων Ζώργιανης

Ένα τμήμα κάποιων κλήρων παραχωρήθηκε από τους δικαιούχους για τη δημιουργία του νεκροταφείου στο χώρο που βρίσκεται σήμερα. Με την οριστική οριοθέτηση του χωριού διατέθηκε χώρος για την Εκκλησία, το Σχολείο και τ' Αλώνια.

Η προσωρινή διανομή των κλήρων έγινε το 1926 ενώ η οριστική το 1937. Παραχωρητήρια, τίτλοι κυριότητας και σχεδιαγράμματα των κλήρων δόθηκαν από το Υπουργείο Γεωργίας και την Αγροτική Τράπεζα μετά το 1947, εξαιτίας του πολέμου.

Οι λιγοστές οικογένειες που ζούσαν στην περιοχή της σημερινής Άνοιξης και εργάζονταν στα κτήματα του Εμπειρικού αντιμετώπιζαν τους πρόσφυγες με καχυποψία, γιατί πίστευαν ότι, αν δεν έρχονταν εκείνοι, η γη θα περιερχόταν σ' αυτούς. Τελικά όμως με τον ίδιο νόμο, της «αναγκαστικής απαλλοτρίωσης», πήραν και οι ίδιοι κτήματα και μάλιστα περισσότερα. Πέρασαν αρκετά χρόνια για να ομαλοποιηθούν οι σχέσεις ανάμεσά τους.

Το 1954 οι ακαλλιέργητες εκτάσεις που υπήρχαν στο Μπογιατί, παρότι δικαιούνταν να τις πάρουν οι ανταλλάξιμοι, διανεμήθηκαν από το κράτος στους ακτήμονες Μακεδονομάχους, που πήραν από 1200 έως 1500 τ.μ. σε διάφορα σημεία του Μπογιατιού. Οι περισσότεροι όμως τα πούλησαν αμέσως και δεν κατοίκησαν ποτέ στην περιοχή. Το ίδιο συνέβη και με κάποιους κληρούχους του Αγίου Στεφάνου, που από την αρχή πούλησαν τον κλήρο τους κι έφυγαν.

III. Η

Από τα πρώτα χρόνια έπεσαν με τα μούτρα, έφτιαξαν περιμαγαζάτορες, καθύ Α.Β.Υ.Π.

Τα

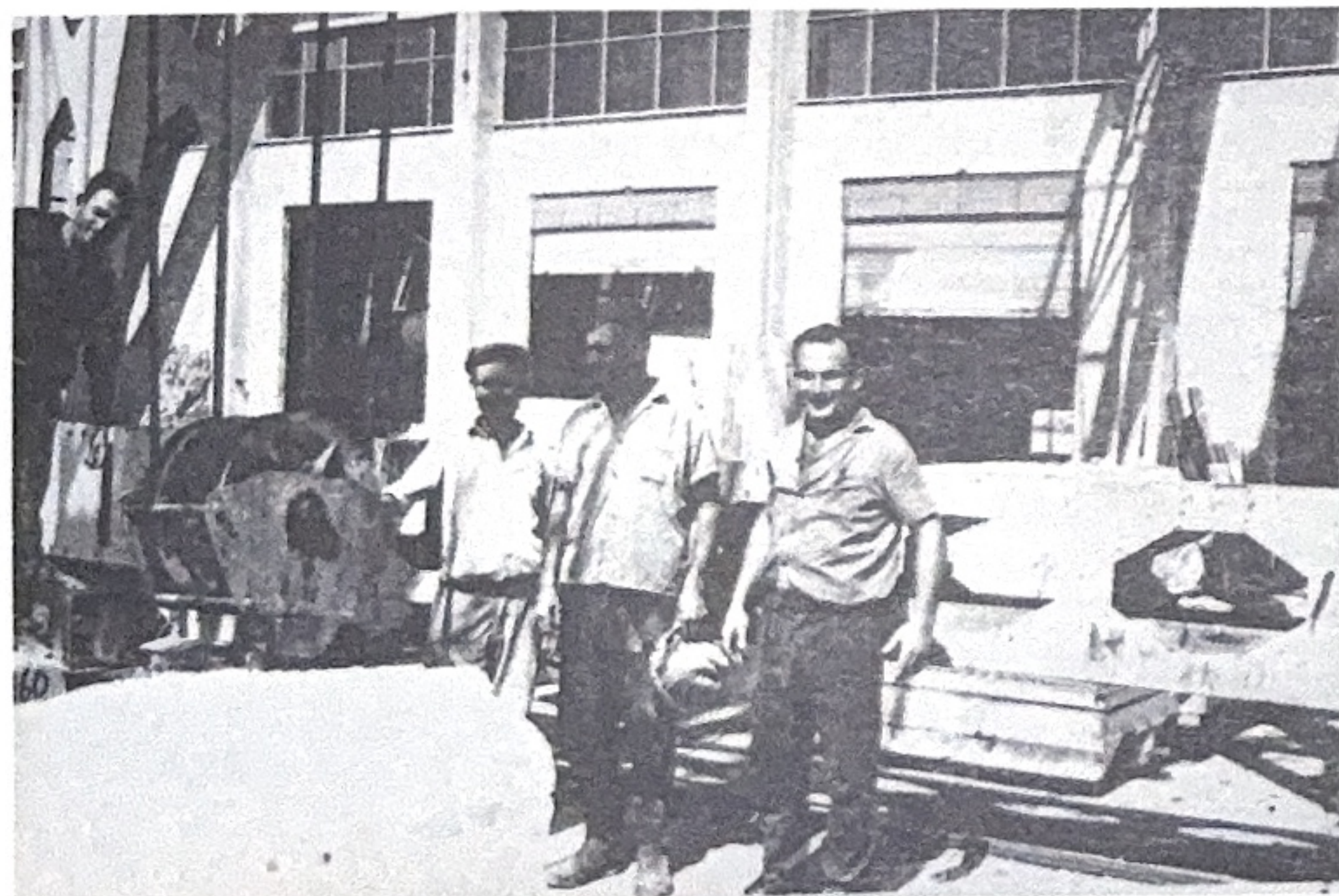

III. Η ΠΡΟΚΟΠΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Από τα πρώτα χρόνια της εγκατάστασής τους στον Άγιο Στέφανο, οι πρόσφυγες έπεσαν με τα μούτρα στη δουλειά και ασχολήθηκαν με πολλά. Καλλιέργησαν τη γη, έφτιαξαν περιβόλια, έγιναν πηγαδάδες, αραμπατζήδες, λεωφορειούχοι, μαγαζάτορες, καθώς και εργάτες στα καμίνια, στα έργα της Λίμνης και στην Α.Β.Υ.Π.

Τα πρώτα δύσκολα χρόνια, ξεχερσώνοντας τη γη.

Δεκαετία 1960. Μπροστά στα "Ελληνικά Μάρμαρα". Από αριστερά οι Ν. Χαβιαρόπουλος, Βασ. Κόκκαλης, Γιώρ. Βαλές και Γιωργ. Καραδήμας.

Δεκαετία 1950. Από αριστερά οι Χρ. Χαμόπουλος, Ν. Χαβιαρόπουλος, Κ. Μπακαφούκας και Βασ. Παπαδόπουλος.

Ο Κωνσταντίνος Μπακαφούκας με το φορτηγό του.

1950. Στα "Μάρμαρα". Διακρίνονται πάνω στο μηχάνημα ο Ν. Χαβιαρόπουλος, ο Δημ. Τιτόπουλος και ο Σωτ. Ράλλης.

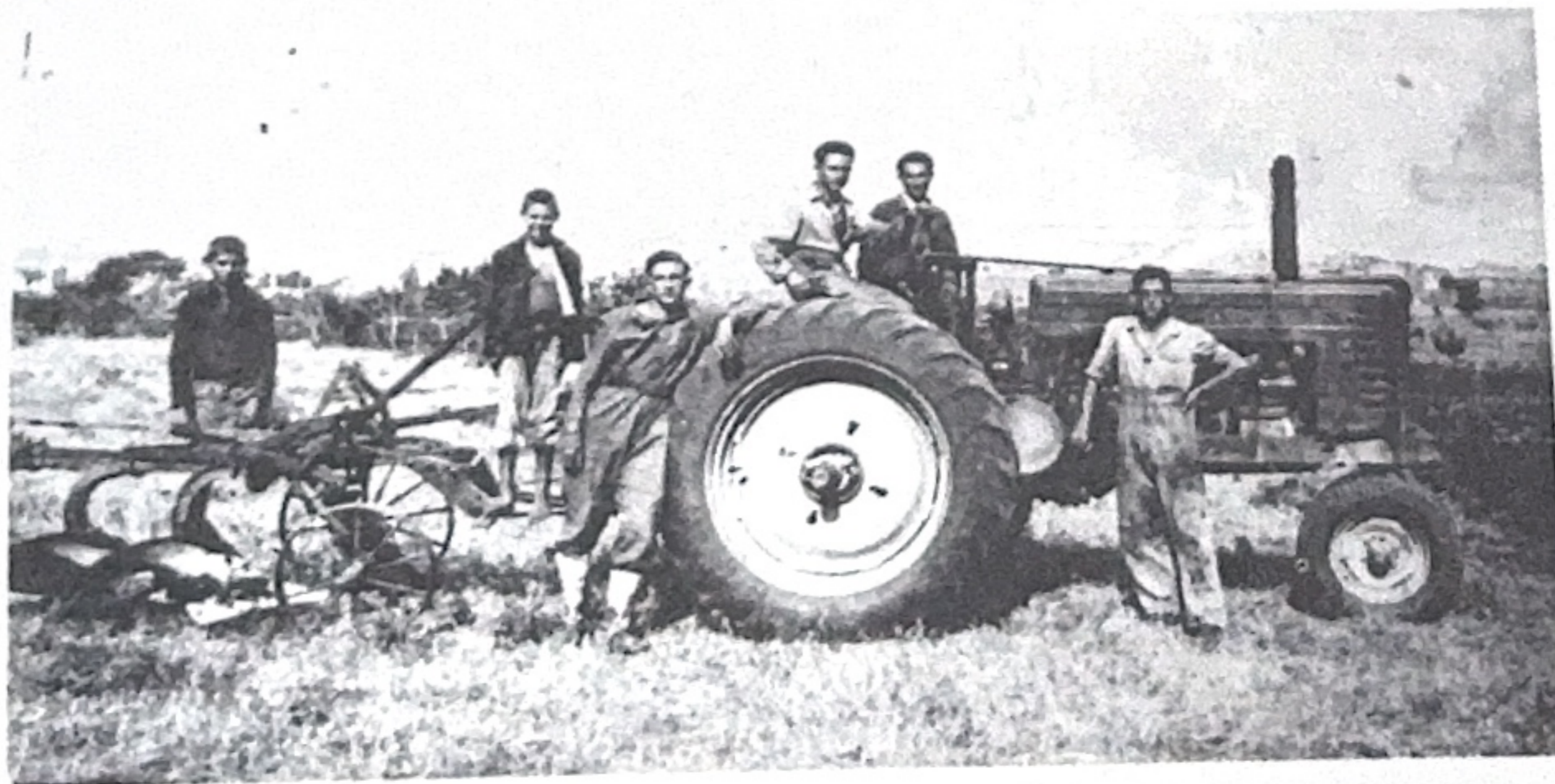
1. ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ

Στον οικισμό του Αγίου Στεφάνου οι Κωνσταντινουπολίτες πρόσφυγες, οι οποίοι στις πατρίδες τους ήταν γεωργοί, άρχισαν να ξεχερσώνουν τα χωράφια που τους δόθηκαν και να τα καλλιεργούν. Η γη ξεκούραστη, γιατί είχε μείνει χρόνια ακαλλιεργητή. Έτσι όταν την πρωτοκαλλιεργήσαν, ό,τι σπέρνανε γινόταν πελώριο κι επιβεβαίωνε τ' όνειρό τους για τα «άγια χώματα» της Ελλάδας.

Δεκαετία 1940. Καλοκαιρινό σκάψιμο με τα λισγάρια. Προετοιμασία του χωραφιού για το επόμενο φύτεμα της μπάμιας. Από αριστερά οι: Ν. Νικολάου, Γιώρ. Ταουζής και Θεοδόσης Νικολάου.

Δεκαετία 1950. Γεωργικές εργασίες με τα λισγάρια. Διακρίνονται από αριστερά οι: Κ. Νικολαΐδης, Παύλος Μιχαηλίδης, Γρ. Νικολάου, Νικ. και Στρ. Χαβιαρόπουλος, Χρ. Ράλλης, Χρυσός Μακρής, Ντόντος Νικολάου, και τα παιδιά Σταύρ. Βουτσάς και Φίλ. Νικολαΐδης.

Πρώτα μεταπολεμικά χρόνια. Όργωμα. Στη ρόδα ο Κλεάνθης Αλεξανδράτος και ο Σταύρος Κατσούδης

Ασχολήθηκαν κυρίως με την καλλιέργεια της μπάμιας, της οποίας το σπόρο μετέφεραν από την Κωνσταντινούπολη κρυφά μέσα στα φέσια τους ο Φίλιππος Νικολαΐδης με το γιο του Λάζαρο και οι Μήτρος Χαραλαμπίδης, Λάζαρος Χαβιαρόπουλος, Μιχάλης Κυρατζόπουλος, Κώστας Ταουζής και Γρηγόρης Ζωγράφος. Η ονομαστή πολιτική μπάμια έγινε τώρα η νόστιμη, ξερική «μπάμια Μπογιατίου».

1946. Το φύτεμα της μπάμιας από το Λεωνίδα Κωνσταντόπουλο και το γιο του Γιάννη. Στο βάθος το μαγγανοπήγαδο του περιβολιού.

Το μάζεμά της ήταν δύσκολη δουλειά, γιατί ερέθιζε τα χέρια και προκαλούσε φαγούρα. Η όλη διαδικασία της συλλογής της μπάμιας ξεκινούσε πριν βγει ο ήλιος. Μετά έρχονταν οι έμποροι από τη Λαχαναγορά της Αθήνας, οι οποίοι την αγόραζαν με τη χιλιάδα και όχι με την οκά. Η μεταφορά της γινόταν και με μεταφορικά μέσα των ίδιων των προσφύγων. Οι έμποροι πλήρωναν τους παραγωγούς κάθε Κυριακή.

1950. Ο Θαν. Κωνσταντόπουλος στη μπάμια.

Για να ξεκουράζεται το χώμα η καλλιέργεια της μπάμιας εναλλάσσόταν με σιτάρι. Τα «Αλώνια» βρισκόνταν δίπλα στο Νεκροταφείο, στο χώρο του σημερινού γηπέδου. Εκεί αλώνιζαν το σιτάρι τους, με τα άλογα και το λίχνιζαν με την ξύλινη γιάφα. Υπήρχε και φύλακας που το φυλούσε. Το αλώνισμα ήταν γιορτή, γιατί όλο το χωριό συγκεντρωνόταν εκεί και παρακολουθούσε, ιδιαίτερα τα μικρά παιδιά. Το Σεπτέμβριο φύτευε ο σπόρος του σταριού που είχε μείνει στο έδαφος και το αλώνι αποκτούσε «γκάζον». Τότε μετατρέποταν σε γήπεδο ποδοσφαίρου.

Στ' Αλώνια.

Καλλιεργούσαν ελιές, ενώ π... κολοκυθιές, τ... του καλοκαιρι...

Επειδ... κάποι... ρητιν... από... τους... όποι... ΤΕΝ...

Καλλιεργούσαν επίσης κλήματα σαββατιανά και ροδίτες. Μερικοί φύτεψαν και ελιές, ενώ πολλοί είχαν περιβόλια με λαχανικά, όπως ντοματιές, φασολιές, κολοκυθιές, πράσα και αγκινάρες. Οι γεωργικές δουλειές γίνονταν την περίοδο του καλοκαιριού μέχρι το Δεκέμβρη.

1945. Η οικογένεια Σιδηρόπουλου στο αμπέλι τους. Από δεξιά η Παρθένα και ο Τάκης Σιδηρόπουλος. Με το κοφίνι ο Νίκος Ράλλης.

Επειδή ο τόπος γύρω ήταν πευκοδάσος, πολλοί κάτοικοι που είχαν πεύκα τα νοίκιαζαν στους ρητινοσυλλέκτες, όπως στον Ιωάννη Τζαφέρη από το Σπατατζίκι και στους αδελφούς Νίκα από το Παλιό Μπογιάτι. Αυτοί ξεφλούδιζαν τους κορμούς των δένδρων σ' ένα σημείο, απ' όπου έρεε το ρετσίνι σταγόνα σταγόνα σε μικρά τενεκεδάκια δοχεία, κρεμασμένα στον κορμό.

1945. Ο Γιάννης και ο Θανάσης Κωνσταντόπουλος ραντίζουν στο περιβόλι τους.

Μετά το 1935 ιδρύθηκε στον Άγιο Στέφανο Γεωργικός Συνεταιρισμός, ο μοναδικός στη γύρω περιοχή. Ψυχή του ήταν ο Μιχάλης Αντωνιάδης. Στεγαζόταν στη συμβολή της σημερινής οδού Κονίτσης με την πλατεία Ομονοίας. Μέλη του Γεωργικού Συνεταιρισμού Αγίου Στεφάνου ήταν όλοι οι αγρότες του χωριού. Από αυτόν αγόραζαν σπόρους, λιπάσματα, εργαλεία και παίρνανε δάνεια για το χειμώνα. Πρόεδροί του, ενδεικτικά υπήρξαν οι Γιάννης Χιώτης και Γιάννης Ιωαννίδης. Έπαψε να υφίσταται το 1970.

Το οίκημα του Γεωργικού Συνεταιρισμού του Αγίου Στεφάνου.

Όλες οι οικογένειες στον Άγιο Στέφανο ασχολήθηκαν και με την κτηνοτροφία. Είχαν κότες, κασίκες, αγελάδες και μερικοί άλογα για τις αγροτικές εργασίες και τις μεταφορές.

Η Φωτεινή και ο Βαγγέλης Δημητρίου ταΐζουν τις κότες

1945. Ο μπαρμπα Θανάσης Αλεξανδράτος με το γάιδαρό του Τζέκο.

Δεκαετία 1960. Ο Σταύρος Σταυρίδης.

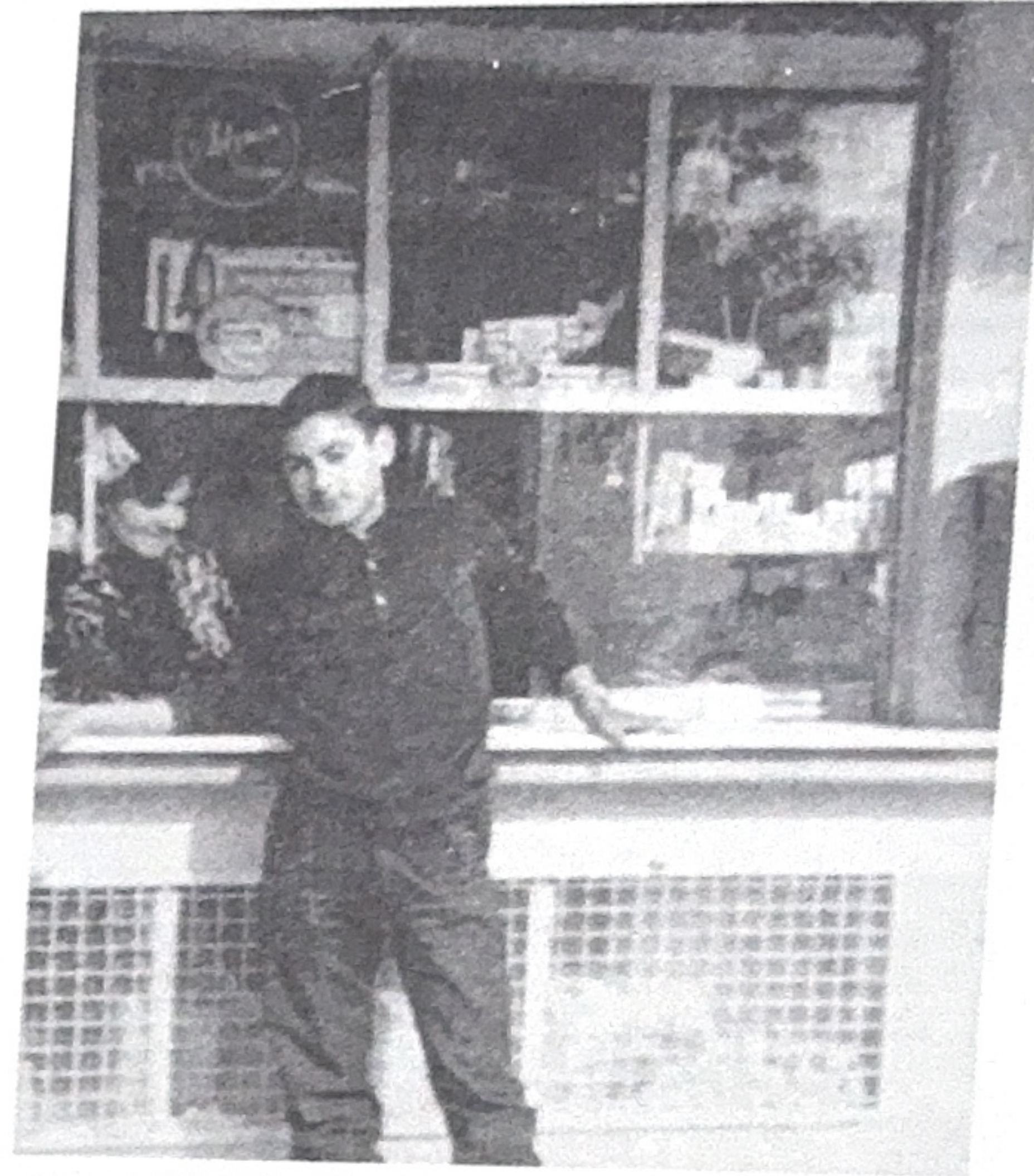
Μεταπολεμικά. Στ' Αλώνια. Από αριστερά ο Κ. Τιτόπουλος, ο Γ. Αμπαρτζίδης, ο Παντελής και η Κατίνα Καραδήμα με τα παιδιά τους Ουρανία και Γιώργο.

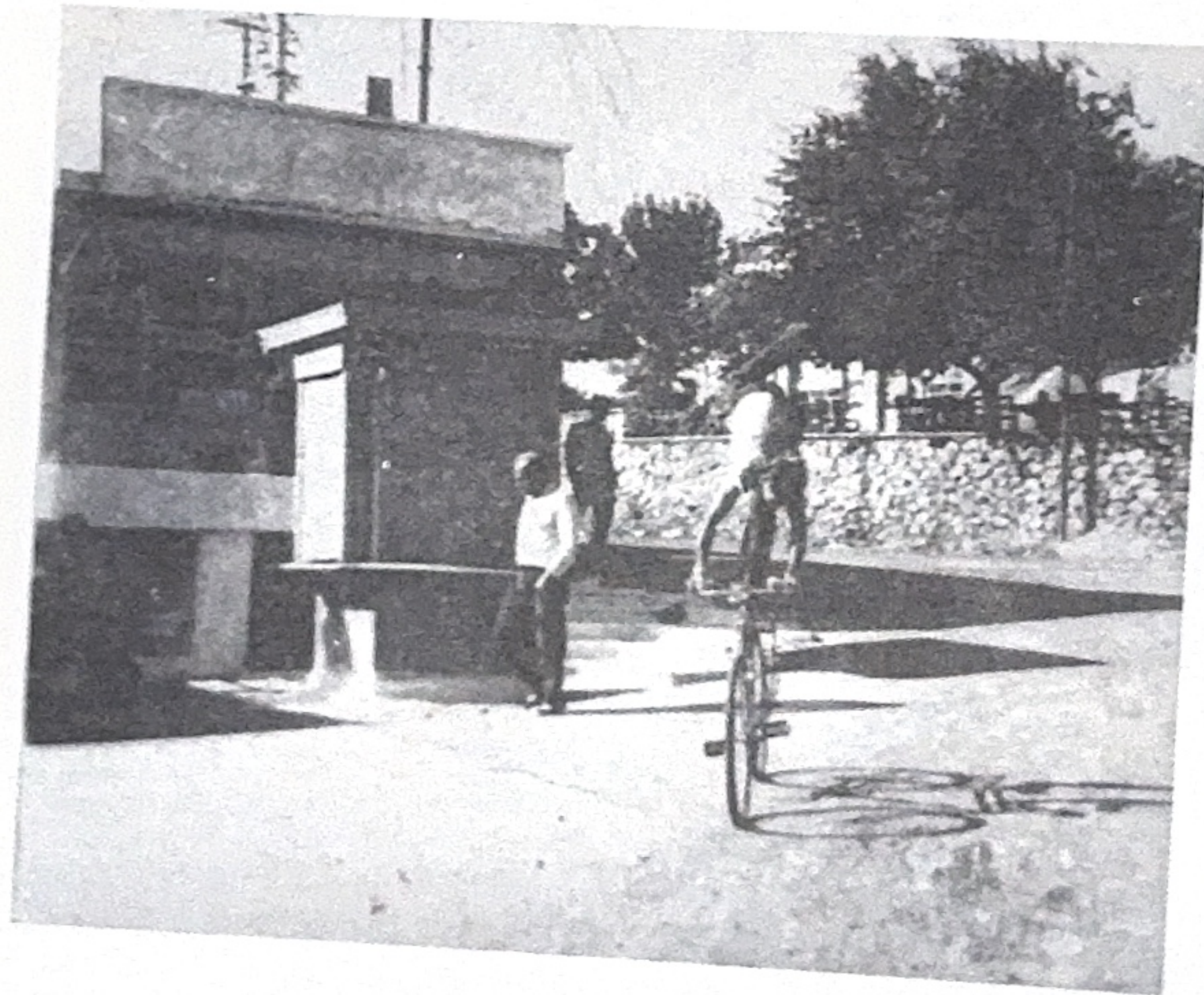
• Προπολεμικά ο Βαγγέλης Δημητρίου από τα Κιούρκα και η γυναίκα του Φωτεινή από τη Σμύρνη λειτούργησαν το περίπτερο πίσω από το Σταθμό. Αργότερα το πήρε ο Φώτης Παπαστεφανίδης. Λειτουργεί μέχρι σήμερα. Είχαν επίσης και το μαγαζί του Σταθμού, που το 1940, το μετέτρεψαν σε εμπορικό- ψιλικατζίδικο.

Δεκαετία 1950. Η Φωτεινή Δημητρίου μπροστά στο περίπτερό της.

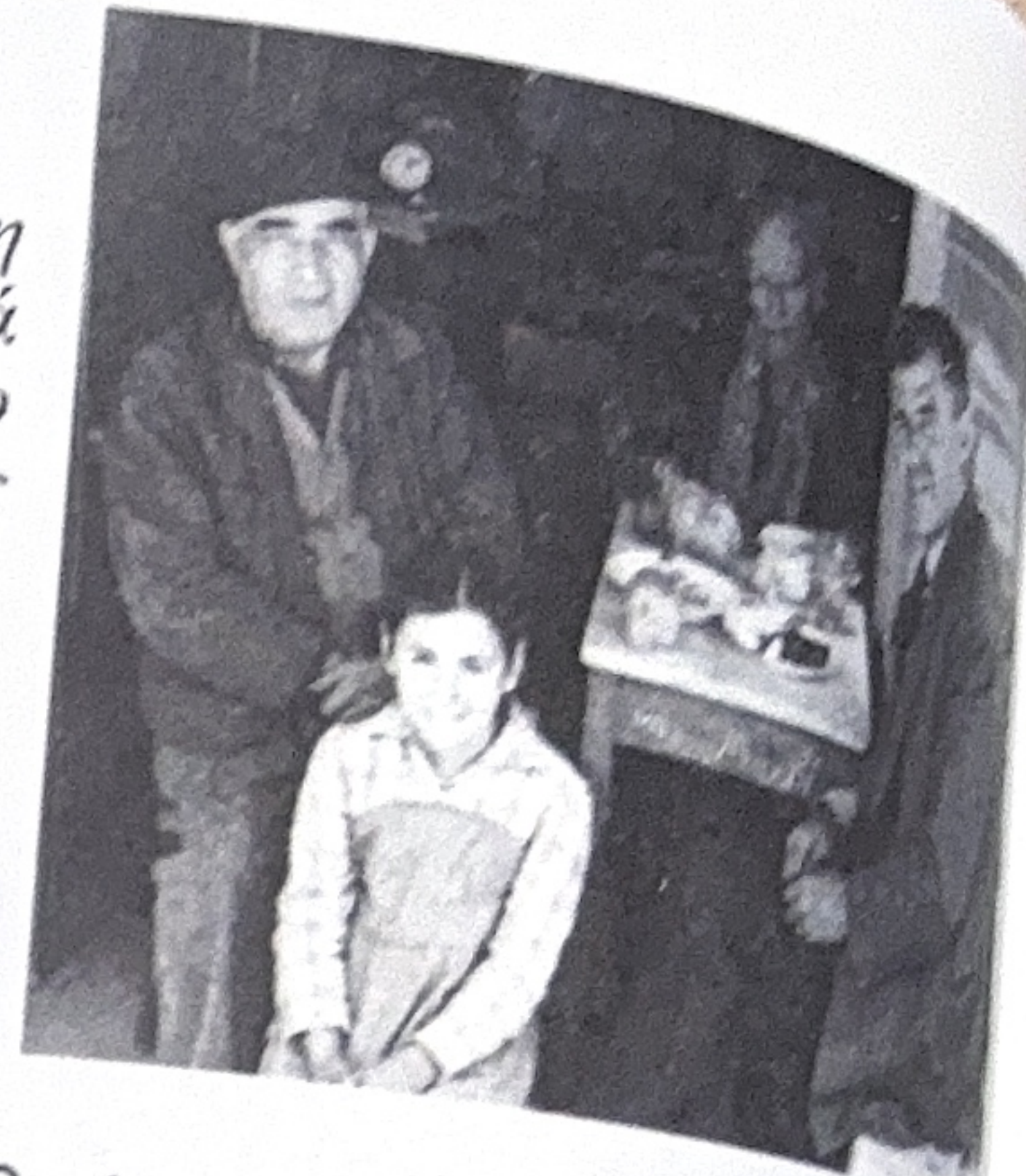
1961. Το Πρακτορείο της Φωτεινής Δημητρίου. Μπροστά ο Ηλίας Κεφάλας.

Το περίπτερο και το πρακτορείο της Φωτεινής Δημητρίου.

Ένα δεύτερο περίπτερο λειτούργησε μεταπολεμικά, δίπλα στην «Καμέλια», ο Γιώργος Νίκας από το Παλιό Μπογιατί.

1958. Ο Βαγγέλης και η Φωτεινή Δημητρίου μπροστά στο ψιλικατζίδικο. Το κοριτσάκι είναι η ανηψιά τους Δέσποινα Νικολαΐδου.

• Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Βασίλης Δερμοσονιάδης είχε ιδρύσει, ήδη από το 1929-30, μια οικογενειακή επιχείρηση, την ποτοποιία «Τατόι», που εμφυάλωνε αεριούχα ποτά, όπως γκαζόζες και λεμονάδες και τα διένειμε με τη σούστα στα περίχωρα, Δροσιά, Σταμάτα, Μπάφι.

• Στη σημερινή λεωφόρο Μαραθώνος, μπροστά στην πλατεία Δημοκρατίας, προπολεμικά, άνοιξε το πρώτο βενζινάδικο, του Γαλιατσάτου, με χειροκίνητη αντλία. Μεταπολεμικά το πήρε ο Μάκης Κυδωνάς. Λειτουργεί μέχρι σήμερα.

• Στη γέφυρα του «Μπαρμπα-Λάμπρου», επίσης προπολεμικά, διατηρούσε ο ίδιος βενζινάδικο.

• Στη δεκαετία του 1940, στη σημερινή πλατεία Δημοκρατίας, λειτουργούσε φαρμακείο η κυρία Αγγελικούλα, η οποία ερχόταν από το Κολωνάκι.

• Το σημερινό φαρμακείο του Δημήτρη Δημητριάδη, από τις Σέρρες, στην οδό Δημοκρατίας, το είχε περίπου ως το 1970 ο Αντώνης Σκορδάς.

• Προπολεμικά, με τα έργα της Λίμνης, ήρθε στον Άγιο Στέφανο ο παθολόγος γιατρός Αθανάσιος Αθανασιάδης και άνοιξε το πρώτο ιατρείο, στη σημερινή λεωφόρο Μαραθώνος, που το διατήρησε μέχρι το 1960.

• Γύρω στο 1952, στη σημερινή πλατεία Δημοκρατίας, λειτούργησε και το ιατρείο του Σπύρου Πανέτσου, καθώς και το οδοντιατρείο του Ναπολέοντα Ζαρμακούπη.

1930. Ποτοποιία «Τατόι» του Βασίλη Δερμοσονιάδη. Διακρίνεται ο ίδιος με τη σύζυγό του Χρυσούλα.

2β. Εμπορικά μαγαζιά στο συνοικισμό του Αγίου Στεφάνου

• Το πρώτο μπακάλικο του Πέτρου Ανασιάδη ή Κελέση¹⁶ και του ξαδέλφου του Ασλανίδη, σ' ένα αντίσκηνο, κοντά στο Βρυσάκι, πενήντα μέτρα από τη διάβαση των σιδηροδρομικών γραμμών. Αργότερα μεταφέρθηκε στο σπίτι της Αμαλίας Ιωαννίδου, στη σημερινή οδό Κονίτσης.

• Το μικρό μπακαλικάκι της Καλλιόπης Αλεξανδράτου, συζύγου του Νικόλα και γιαγιάς του Κλεάνθη. Βρισκόταν σ' ένα δωμάτιο του προσφυγικού σπιτιού της στη σημερινή οδό Καραολή και Δημητρίου.

• Στο Συνοικισμό Ποντίων λειτουργούσε από παλιά το μαγαζί του Αδάμ Καραφουλίδη που ήταν μπακάλικο, καφενείο και ταβέρνα. Αποτελούσε τόπος συνάντησης όλων των Ποντίων. Αργότερα το λειτούργησαν κατά διαστήματα ο Τάκης Σιδηρόπουλος τα χρόνια 1970 - 1974 και ο Γρηγόρης Αβραμίδης το 1975. Στη συνέχεια το λειτούργησε πάλι για λίγο ο Αδάμ Καραφουλίδης.

• Το μπακάλικο του Αναστάσιου Κόκκινου¹⁷ και των παιδιών του Σώτου και Αλέκου, άνοιξε πριν το 1927 και ήταν σε μια παράγκα, στην περιοχή των μαγαζότοπων των Κωνσταντινουπολιτών. Το μπακάλικο, που λειτουργούσε και ως μικρή ταβέρνα, στην οποία έτρωγαν κυρίως οι εργάτες της Λίμνης, δούλεψε καλά κι έβγαλε πολλά χρήματα. Έκλεισε μετά την αποπεράτωση του έργου.

• Το μπακάλικο του Μανουσάκη. Ο Γιώργος Μανουσάκης δεν ήταν κληρούχος ούτε έμενε από την αρχή στον Άγιο. Στέφανο. Ήταν γυρολόγος, έριχνε τα υφάσματα και τον πήχη στον ώμο του και γυρνούσε τα χωριά.

Το μαγαζί το άνοιξε προπολεμικά στον οικισμό του Αγίου Στεφάνου, στη σημερινή πλατεία Ομονοίας. Στο μαγαζί του μπορούσες να βρεις ποικιλία προϊόντων, μέχρι και πάγο. Τα υφάσματα που του περίσσεψαν τα έβαλε σε μια βιτρίνα στο βάθος αριστερά και τα πούλησε σιγά - σιγά μετά από χρόνια. Το μπακάλικο το κράτησε μέχρι την δεκαετία του 1960, μετά το νοίκιασε στο Νίκο Ράλλη, ο οποίος το έκανε και μανάβικο, μέχρι τη δεκαετία του 1990. Σήμερα είναι ουζερί.

1948-49

Στο μαγαζί του Μανουσάκη διακρίνονται οι: Σταύρ. Σταυρίδης, Ηλ. Νικολαΐδης, Απ. Ιωαννίδης, Κίτσος Χαραλαμπίδης, Γιώργ. Μανουσάκης, Ν. Ράλλης, Πέτρος Πεντζεριδής, Κ. Γαβαλάς, Γιώργ. Κυρατζόπουλος και ο μικρός Πέτρος Μιτζιδάκης.

- Προπολεμικά λειτουργούσε ο φούρνος του Μπαζίγου απέναντι από το Σταθμό.
- Φούρνος υπήρχε κοντά στο κτήμα του μπαρμπα-Στέλιου, κοντά στο κεραμοποιείο του, απέναντι από το σημερινό Κλειστό Γυμναστήριο.
- Στο Συνοικισμό Ποντίων, στις σημερινές οδούς Τραπεζούντος και Σινώπης, είχε φούρνο και μανάβικο προπολεμικά ο Κοσμάς Θεοδωρίδης κι αργότερα ο γιος του Κωνσταντίνος.
- Στη δεκαετία του 1950, στο Συνοικισμό Ποντίων, ο Τάκης Σιδηρόπουλος έστηνε κοντά στο σπίτι του πάγκο και πουλούσε μανάβικη.

1950.

Ο Τάκης Σιδηρόπουλος πουλά τη μανάβικη του

- Μετά την Απελευθέρωση δόθηκε περίπτερο στο Βαγγέλη Πεντζεριδή, ως ανάπηρο πολέμου, απέναντι από το μπακάλικο του Μανουσάκη, στη σημερινή πλατεία Ομονοίας. Λειτουργεί μέχρι σήμερα.

1949.

Η Βαρβάρα Πεντζεριδου στο περίπτερο.

Δεκαετία 1950.
Το περίπτερο του Βαγγέλη Πεντζεριδή. Μπροστά ο Γρηγόρης Νικολάου και ο Φίλιππος Μακρής.

- Τσαγκάρηδες δούλευαν οι αδελφοί Τζανής, Θεοδόσης και Καρατζάς Βουτσάς.

• Πρώτοι κουρείς ήταν ο Αχιλλέας Ιωαννίδης, που είχε το κουρείο στην ταβέρνα του και ο Σωτήρης Γεωργίου που κούρευε στο σπίτι του. Μετά το ανέλαβε ο γιος του Στέλιος (ο Μπερμπέρης), στη σημερινή οδό Ηρώων Πολυτεχνείου.

• Το κουρείο του Γιάννη Δεκαβάλα (Μποέμ), πριν το 1940, βρισκόταν στη σημερινή οδό Κονίτσης.

• Στη δεκαετία του 1960 λειτούργησε το «Αρτοποιείον ο Σταθμός» του Γρηγόρη Νικολάου, απέναντι από τις γραμμές του τρένου, στη θέση όπου ήταν το ουζερί του Ιορδάνη Μπουρτζόγλου.

• Το 1965 άνοιξε κρεοπωλείο ο Αλέξανδρος Ράλλης, στη σημερινή λεωφόρο Κοιμήσεως Θεοτόκου, απέναντι από το μπακάλικο του αδελφού του Νίκου. Αργότερα το πήρε ο γιος του Σωτήρης.

• Το πρώτο φαρμακείο στο χωριό άνοιξε ο Αριστοκλής Δημητριάδης από το Μακρυχώρι της Κωνσταντινούπολης σ' ένα δωμάτιο προσφυγικού σπιτιού, στη γωνία των σημερινών οδών Ηρώων Πολυτεχνείου και Στρατηγού Παπάγου. Πουλούσε ασπιρίνες και κινίνα για την ελονοσία. Τα υπόλοιπα φάρμακα τα ετοίμαζε ο ίδιος ανακατεύοντας διάφορες σκόνες. Επειδή το χειμώνα κατοικούσε στην Αθήνα κι ερχόταν μόνο τα Σαββατοκύριακα, τον βοηθούσε η θεία του Ουρανία Μασσούλη. Το καλοκαίρι όμως έμενε δύο μήνες κι έτσι το φαρμακείο λειτουργούσε καλύτερα.

• Τον πρακτικό γιατρό του χωριού τα πρώτα χρόνια έκανε ο Γιάννης Δεκαβάλας (Μποέμ).

2γ. Πλανόδιοι έμποροι

Πολλοί πρόσφυγες διέτρεχαν το χωριό πουλώντας τηνπραμάτεια τους, όπως:

• Ο Ιορδάνης Ιωακειμίδης, που έμενε στον Άγιο Στέφανο και είχε εμπορικό μαγαζί στον Πειραιά. Παλιά νοίκιαζε το άλογο του Ιορδάνη Μπερμπάντη και μ' ένα κάρο, κλειστό από πίσω, μετέφερε τα υφάσματα και τα πουλούσε στο χωριό. Αργότερα απέκτησε δική του σούστα με γαίδουράκι.

• Ο Κοσμάς Θεοδωρίδης, προπολεμικά, γύριζε με το γαίδουράκι του στο χωριό πουλώντας ψωμί και μαναβική.

Κατοχή. Στην πλατεία, μπροστά στο Ευθυμιάδη. Ο Ιωακείμ Μπαλαμπάνης με την κόρη του Πολυξένη.

• Ο Γιάννης Λεπατατζής πουλούσε πήλινα, στάμνες, λεκάνες, τσουκάλια, λιβανιστήρια. Μάζευε επίσης τα δέρματα και τις πτυιές από τα ζώα που σφάζονταν το Πάσχα.

• Λαχανικά και φρούτα, μεταπολεμικά, πουλούσαν ο Τάκης Σιδηρόπουλος με μια γερμανική στρατιωτική μηχανή BMW με καλάθι και με γαίδουράκια ο Τάσος Καρακάσης, ο Μιχάλης Δημητριάδης και ο Θόδωρος Παπαδόπουλος.

Ο Τάκης Σιδηρόπουλος με τη μηχανή του πουλάει μαναβική στο χωριό.

Κοσμάς Θεοδωρίδης

• Ο Σωτήρης Μαϊχόσογλου, στην Κατοχή, στεκόταν στο Σταθμό και πουλούσε σύκα και σταφίδες στους Γερμανούς που περνούσαν με τα τρένα. Έστηνε ακόμη στην Πλατεία τον πάγκο του με μπομπότα και φιστίκια. Το ίδιο έκαναν ο Λάζαρος Καλλινικίδης και ο Ιωακείμ Μπαλαμπάνης που πουλούσε στον πάγκο του πορτοκάλια λεμόνια και μπομπότα.

• Η κυρα-Χαρίκλεια Μπερμπάντη, που γυρνούσε με το καλάθι της και πουλούσε λιβάνι, φυτιλάκια, μαστίχα, γαρύφαλα, κανέλλα, σύρμα για τις κατσαρόλες και άλλα μικροπράγματα.

• Ο Κώστας Θεοδωρίδης, από το 1950 και μετά, πουλούσε ψωμί και μαναβική με το γαϊδουράκι του.

• Ο Κώστας Βλασιάδης, μεταπολεμικά, με τη μηχανή του έκανε αγώγια, μάζευε το γάλα από το χωριό και το μετέφερε στην ΕΒΓΑ. Ακόμη πουλούσε πάγο στα σπίτια.

1948. Ο Κώστας Βλασιάδης (Νταής) με τη μηχανή του.

Πρώτος παγωτατζής ήταν ο Ιωάννης Αγγελίδης από το συνοικισμό Ποντίων. Γύριζε το χωριό με δύο κουβάδες από τους οποίους ο ένας ήταν παγωτομηχανή χειροκίνητη. Πουλούσε παγωτό χωνάκι και κασάτο.

• Οι πλανόδιοι φωτογράφοι Αβραάμ Αβραμίδης και Θεόδωρος Θωίδης, γύριζαν το χωριό με τη μηχανή στον ώμο και τις Κυριακές πήγαιναν συνήθως στο Φράγμα του Μαραθώνα, όπου έρχονταν πολλοί επισκέπτες. Πλανόδιος ήταν και ο Αναστάσιος Δαιιδόπουλος, που διατηρούσε όμως και φωτογραφείο στη σημερινή λεωφόρο Μαραθώνος μέχρι τη δεκαετία το 1970.

• Μοδίστρες, προπολεμικά, ήταν η Ευθυμία Τσουκάτου, η κυρία Κατίνα στη σημερινή οδό Μυστρά, η Αφρώ Αϊβάζογλου και η Αμαλία Ιωαννίδου, που έραβε και στο σπίτι του Εμπειρικού, στο Παλιό Μπογιάτι. Μεταπολεμικά έραβαν η Ειρήνη Αβραμίδου, η Χρυσούλα η Μανουσάκαινα και η Σοφία Βαφειάδου.

Μεταπολεμικά. Μοδίστρες στο Μπογιάτι. Διακρίνονται η Πολυξένη και η Φωτεινή Μπαλαμπάνη, η Ανθούλα Ράλλη-Ιωαννίδου και η Σοφία Ράλλη.

Αμαλία Ιωαννίδου

2δ. Ξένοι έμποροι - γυρολόγοι

Εκτός από τους ντόπιους, όμως, περνούσαν από το Μπογιάτι και ξένοι έμποροι - γυρολόγοι:

- Ο Γεράσιμος Λουβερδής, από την Κεφαλλονιά, γύριζε με τα «τσίτια» στον ώμο.
- Ο Αλέκος Μαρούδας, από τη Νέα Ερυθραία, πουλούσε υφάσματα με το ποδήλατο.
- Η κυρά-Μαρία, η «κασκολού», πουλούσε κασκόλ και πληρωνόταν σε αυγά.
- Η «παντοφλού» η Αρμένισσα ερχόταν από την Αθήνα.
- Ένας Ηπειρώτης γανωτής έπαιρνε τα χαλκώματα και τα γάνωνε.
- Ο Τσιφλίδης, ο παπλωματάς, ερχόταν από τη Νέα Ερυθραία στις αρχές του φθινοπώρου, όταν βγάζανε τα παπλώματα και τα μάλλινα στρώματα. Χτυπούσε το μαλλί και τα ξανακάρφωνε.
- Ένας μυλωνάς από τον Αυλώνα. Του έδιναν το σάρι, τους το πήγαινε για άλεσμα στο μύλο του Δάκου και μετά το έφερνε πίσω με το φορτηγό του.
- Μανάβηδες έρχονταν με μουλάρια από το Μαραθώνα, το Μαρκόπουλο και τον Κάλαμο.
- Ένας άλλος πάλι πουλούσε φασκόμηλο, ρίγανη και τσάι.
- Ο «παστουρματζής», ένας Αρμένης από τη Νέα Ερυθραία, που έφτιαχνε και σουτζούκια, ερχόταν μόνο το χειμώνα.
- Ο «βουτυράς» από το Μενίδι.
- Το καλοκαίρι περνούσε και ο Κακκαβάς, ο παγωτατζής από τη Νέα Ιωνία με το τρίκυκλό του.
- Μεταπολεμικά ερχόταν σχεδόν κάθε μέρα από την Αθήνα ο φωτογράφος Ηλίας Κυριαζής και αργότερα από τη Δροσιά ο Προκόπης Τεκλικίδης.

3. ΠΗΓΑΔΙΑ ΚΑΙ ΒΡΥΣΕΣ

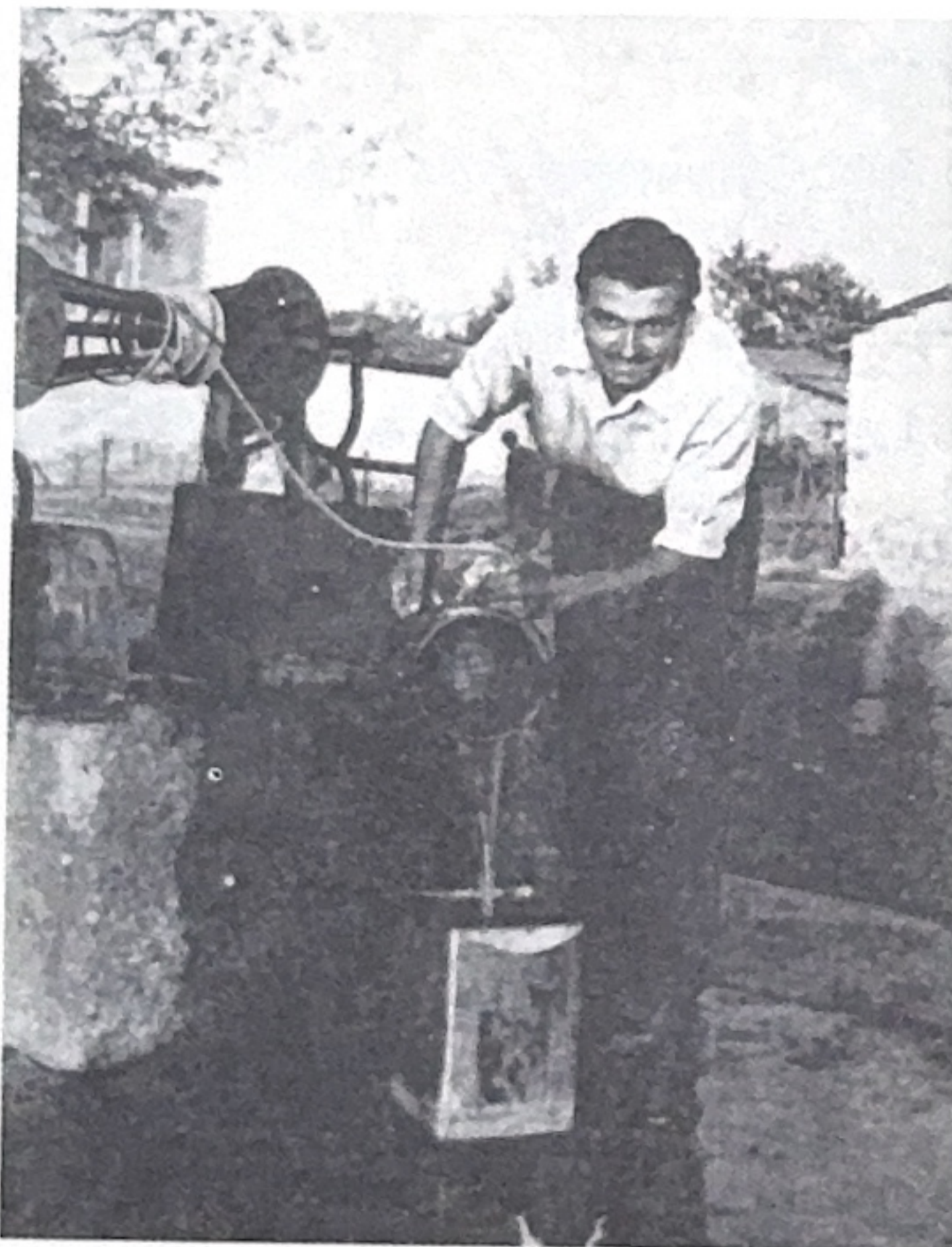
Τα πρώτα χρόνια της εγκατάστασης των προσφύγων στον Άγιο Στέφανο δεν υπήρχε δίκτυο ύδρευσης. Η περιοχή όμως είχε άφθονο και καθαρό υπόγειο νερό, σε μικρό βάθος. Έτσι ανοίχτηκαν τα πρώτα πηγάδια.

3α. Κοινοτικά πηγάδια

- Στη σημερινή οδό Ευάγγελου Πεντζεριδή, απέναντι από το Πνευματικό Κέντρο, κοντά στον πλάτανο. Υπάρχει μέχρι σήμερα.

- Στη γωνία των σημερινών οδών Ηρώων Πολυτεχνείου και Κ. Παλαμά. Σήμερα δεν υπάρχει.

- Στη σημερινή οδό Καραολή-Δημητρίου, στη παιδική χαρά. Υπάρχει μέχρι σήμερα.

1947. Ο Θανάσης Κωνσταντόπουλος στο πηγάδι, στη σημερινή οδό Καραολή και Δημητρίου.

1950. Στο κοινοτικό πηγάδι, από αριστερά οι Φώτης Βουτσάς, Παύλος Μιχαηλίδης, Νίκος Χαβιαρόπουλος.

- Στη γωνία των σημερινών οδών 25ης Μαρτίου και Χρ. Σμύρνης, πίσω από την «Καμέλια». Το πηγάδι αυτό ήταν πολύ βαθύ και το λιγοστό νερό που είχε το εκμεταλλεύονταν ο Βασίλης Δουγιουντζόγλου, επειδή βρισκόταν στην είσοδο του κρεοπωλείου και του μανάβικου που διατηρούσε.

- Στη σημερινή πλατεία Δημοκρατίας, απέναντι από την είσοδο του κρεοπωλείου του Τάσου Τζαφέρη. Για πολλά χρόνια, πριν το 1940, πότιζε με το νερό αυτό τα ζώα που μετέφεραν από τις στάνες τα σφαχτά, δεμένα στο σαμάρι. Άλλες φορές τα έφερνε ζωντανά και τα έσφαζε στην πλατεία. Το πηγάδι σκεπάστηκε, κατά τη διαμόρφωση της πλατείας.

Τα κοινοτικά πηγάδια αποτελούσαν τόπο συνάντησης των γυναικών, οι οποίες έρχονταν με ντενεκέδες και στάμνες για να πάρουν πόσιμο νερό.

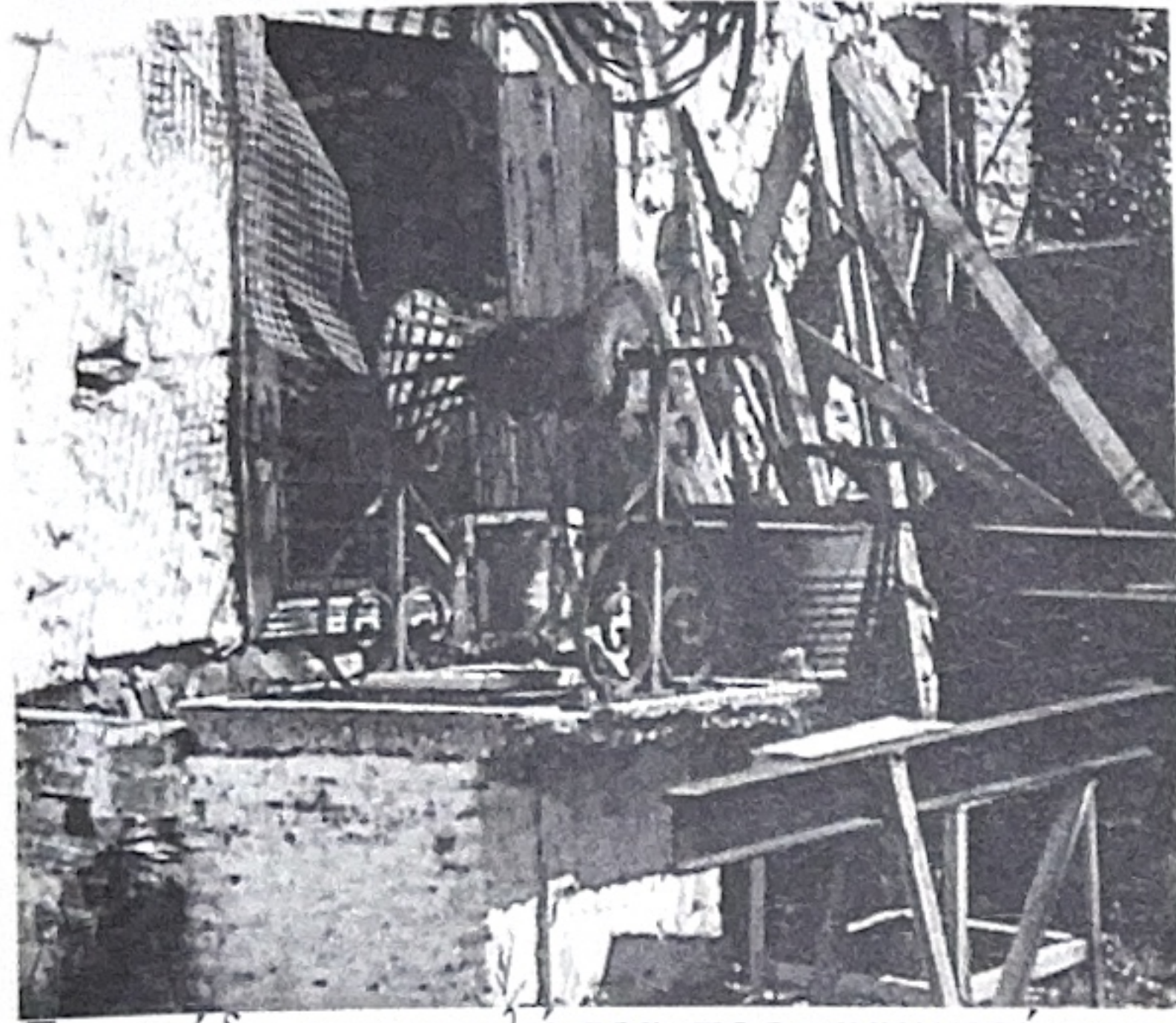
- Το προπολεμικό πηγάδι, στο σιδηροδρομικό σταθμό, με τη χειροκίνητη αντλία, ήταν ιδιοκτησία των Σιδηροδρόμων του Ελληνικού Κράτους (Σ.Ε.Κ). Το πηγάδι αυτό έσωσε τους πρόσφυγες, παρέχοντάς τους άφθονο και πόσιμο νερό, σε περιόδους λειψυδρίας. Σώζεται μέχρι σήμερα, αλλά δε χρησιμοποιείται.

1935. Το πηγάδι του Σταθμού. Δεύτερος από αριστερά ο Ιωάννης Κουρεμένος

2000 Το παλιό πηγάδι του Σταθμού.

Το πηγάδι, στην αυλή του προσφυγικού της Ελευθερίας Μπερμπάντη.

γρανάζια και τύμπανο. Μαγγανοπήγαδα είχαν ο Σταύρος Σταυρίδης, ο Λεωνίδας Κωνσταντόπουλος, ο Βλάσης Μπουρτζόγλου και οι Λάζαρος, Αβραάμ, Θόδωρος και Ηλίας Νικολαΐδης.

Προπολεμικά. Μαγγανοπήγαδο στο περιβόλι του Α. Κωνσταντόπουλου.

3β. Ιδιωτικά πηγάδια

Αργότερα οι περισσότεροι κάτοικοι άνοιξαν δικό τους πηγάδι στο σπίτι ή στο περιβόλι, από το οποίο έπιναν και πότιζαν τα ζώα και τους κήπους. Τα περισσότερα σπίτια είχαν στην αυλή τους πηγάδι χτισμένο με πέτρα ή τούβλο που συχνά το χρησιμοποιούσαν και για ψυγείο, κρεμώντας μέσα τα φανάρια με τα τρόφιμα και το καλοκαίρι τα καρπούζια.

Τα περιβόλια τα ποτίζανε με τα μαγγανοπήγαδα, τα οποία ήταν μεγάλα πηγάδια, απ' όπου το άλογο ανέβαζε τους κουβάδες του νερού γυρίζοντας γύρω - γύρω ένα μηχάνημα με

3γ. Κοινοτικές βρύσες

Εκτός από τα πηγάδια υπήρχαν και κοινοτικές βρύσες, που ανοίχτηκαν προπολεμικά, μετά το 1927:

- Η πρώτη βρισκόταν στη σημερινή οδό 25ης Μαρτίου και Δημοκρατίας, μπροστά στην «Καμέλια». Το νερό ερχόταν από το Τατόι και ήταν πόσιμο.
- Μία στη γωνία των σημερινών οδών 25ης Μαρτίου και Τζων Κένεντυ.
- Στη γωνία των σημερινών οδών 25ης Μαρτίου και Εύξεινου Πόντου.
- Στην πλατεία του Παλιού Μπογιατιού, με νερό από το Τατόι.
- Στη σημερινή οδό Μ. Αλεξάνδρου, κοντά στο σπίτι του Βελισαράκου, στο Παλιό Μπογιατί.

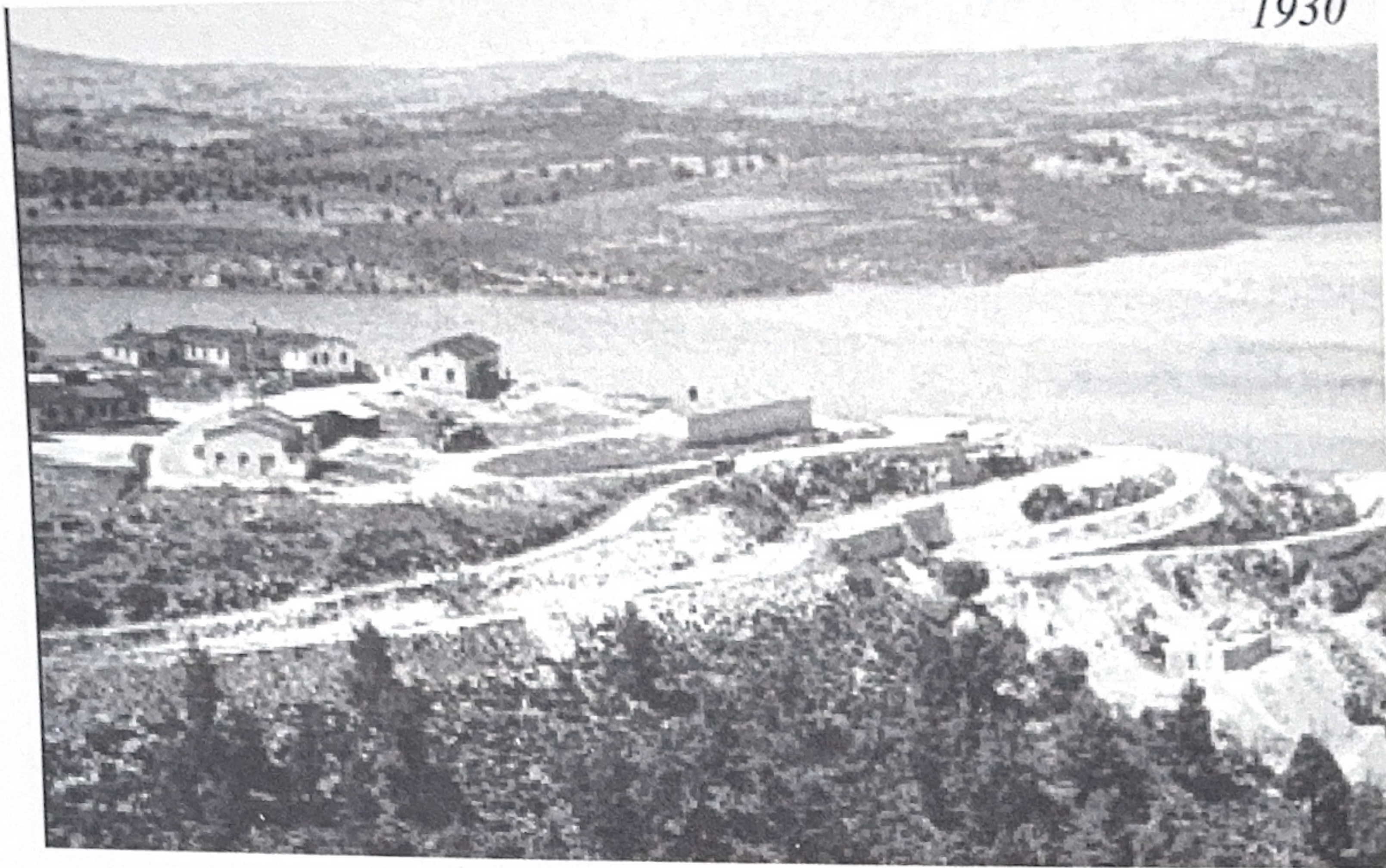
Μεταπολεμικά και μέχρι το 1965, λειτούργησαν κοινοτικές βρύσες:

- Στη σημερινή οδό Κοιμήσεως Θεοτόκου και Κωνσταντινουπόλεως, για μικρό χρονικό διάστημα, που ήταν μόνιμα ταπωμένη.
- Στη γωνία των σημερινών οδών Κωνσταντινουπόλεως και Στρατηγού Παπάγου.
- Στο Δημοτικό Σχολείο, δίπλα στο Θερινό κινηματογράφο Κασταλία.
- Στη σημερινή οδό Κοιμήσεως Θεοτόκου, μπροστά στο μαγαζί του Μανουσάκη και δίπλα στο περίπτερο του Βαγγέλη Πεντζεριδή.

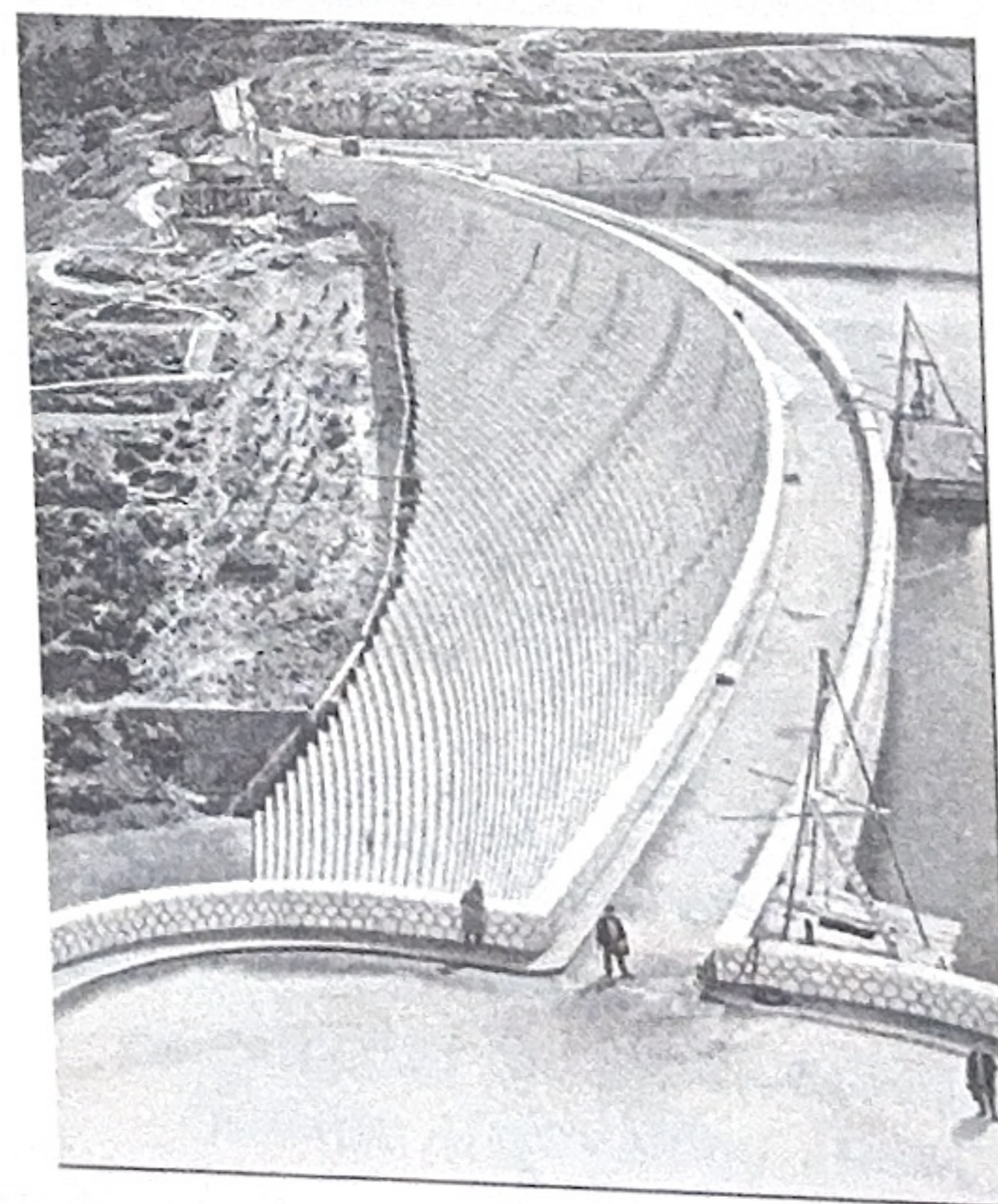
1959.
Στην κοινοτική βρύση
σου Μανουσάκη

4. ΛΙΜΝΗ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΑ - ΕΡΓΑ ΥΔΡΕΥΣΗΣ

1930

Το έργο της κατασκευής της λίμνης του Μαραθώνα, το οποίο άρχισε 1926¹⁸, από την αμερικάνικη εταιρεία ULEN, υπήρξε η πιο σημαντική οικονομική ανακούφιση για τους πρόσφυγες την εποχή εκείνη και συνέβαλε σημαντικά στην ανάπτυξη του Αγίου Στεφάνου.

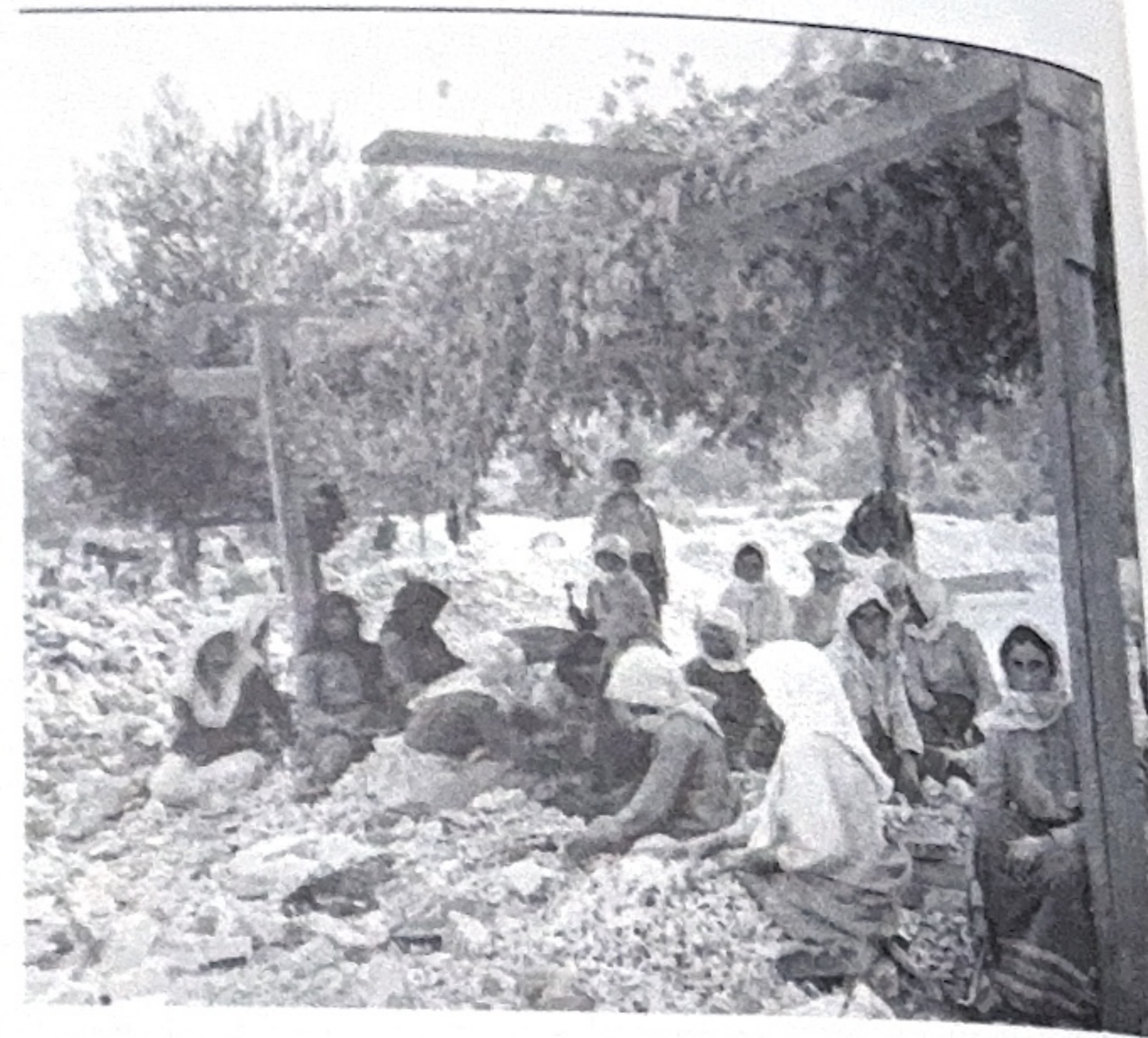
1928.
Κατασκευή της
σήραγγας Μπογιατίου.

Η προκοπή των προσφύγων

Όσοι εργάστηκαν σ' αυτό το έργο δημιούργησαν μεγάλη εμπορική και οικονομική κίνηση στο χωριό. Οι πρόσφυγες εκμεταλλεύτηκαν την ευκαιρία και όσοι μπόρεσαν έχτισαν μικρά σπιτάκια με ένα δωμάτιο και κουζίνα που τα νοίκιαζαν στους εργάτες. Αρκετοί απ' αυτούς κατοικούσαν στον Άγιο Στέφανο καθ' όλη τη διάρκεια του έργου, έτρωγαν και διασκεδάζαν στις ταβέρνες του χωριού. Το μπακάλικο του Λάζαρου Αμπουρίδη τότε, λειτουργούσε και ως καφενείο, προσφέροντας στους εργάτες ζεστό τσάι και κονιάκ.

Εκείνη την εποχή υπήρχε δουλειά για όλους, πολλοί από τους κατοίκους, άντρες και γυναίκες, εργάστηκαν στην κατασκευή του Φράγματος, κάνοντας κάθε είδους εργασία. Συνήθως οι άντρες μετέφεραν υλικά με τα κάρα και οι γυναίκες έσπαζαν με τα σφυριά χαλίκι για την κατασκευή του δρόμου προς τη Λίμνη. Δούλευαν σκληρά από το πρωί μέχρι το βράδυ, με μικρό μεροκάματο, 10 δρχ. οι άντρες και 6 δρχ. οι γυναίκες. Όταν ολοκληρώθηκε το έργο αρκετοί συνέχισαν να δουλεύουν στην Εταιρεία Υδάτων, κυρίως στις γαλαρίες.

Δεκαετ

Το 1932, με την έν...
από τη Λίμνη προ...
υπόγεια σε βάθ...
όλα τα υπόγεια ν...
Μπογιατίου αποστρ...

1928. Εγκ...
σήραγγας

Μετά την Α...
Δερμοσониό...
«Ούντρα»...
νερού από

Δεκαετία 1930. Στο Φράγμα

Το 1932, με την έναρξη της λειτουργίας του έργου, η σήραγγα μεταφοράς του νερού από τη Λίμνη προς τα διυλιστήρια του Γαλασίου, διέσχιζε τον Άγιο Στέφανο υπόγεια σε βάθος 180μ. Επειδή λειτουργούσε ως μασταγωγός, συγκέντρωνε όλα τα υπόγεια νερά του χωριού και των γύρω περιοχών. Έτσι όλα τα νερά στο Μπογιατί αποστραγγίστηκαν σταδιακά, οι πηγές περιορίστηκαν και εξαφανίστηκαν,

1928. Εγκαίνια της σήραγγας Μπογιατίου.

Ο κεντρικός δρόμος, η σημερινή λεωφόρος Μαραθώνος, με αφορμή την κατασκευή του Φράγματος, από χωματίνο μονοπάτι, διαπλατύνθηκε και ασφαλτοστρώθηκε, ενώ το Φράγμα αποτέλεσε αξιοθέατο της περιοχής κι έγινε τουριστικός πόλος έλξης, με θετική επίδραση στην οικονομία του Αγίου Στεφάνου.

τα πηγάδια ξεράθηκαν και στην κυριολεξία «στέγνωσε» όλο το χωριό. Ιδιαίτερα το 1940-42, επειδή παρουσιάστηκε έλλειψη νερού στην Αθήνα, κατασκευάστηκαν στη σήραγγα «μπούκες», που είχαν ως συνέπεια την πλήρη αποστράγγιση της περιοχής.

Η Εταιρεία Υδάτων, για ν' αποκαταστήσει τη ζημιά, έφερε νερό στο χωριό από μια πηγή του κτήματος Τατοΐου. Οι σωλήνες όμως που χρησιμοποιήθηκαν δεν ήταν σωλήνες ύδρευσης, αλλά σωλήνες εξαερισμού των αεραγωγών, γι' αυτό σάπισαν μετά από λίγα χρόνια. Έτσι στην Κατοχή το χωριό βρέθηκε χωρίς νερό και οι Αγιοστεφανιώτες αντλούσαν από πηγάδια.

Μετά την Απελευθέρωση, το δίκτυο αποκαταστάθηκε με προσπάθειες του Βασίλη Δερμοσονιάδη, ο οποίος εξασφάλισε αγωγούς από την αμερικανική βοήθεια της «Ούντρα». Έτσι, με προσωπική εργασία των κατοίκων, αποκαταστάθηκε η παροχή νερού από πηγές του Τατοΐου. Αργότερα κατασκευάστηκαν και αντλιοστάσια.

Γύρω στο 1946-48 παρουσιάστηκε πάλι έλλειψη νερού στον Άγιο Στέφανο λόγω της αύξησης του πληθυσμού. Η κοινότητα έκανε γεωτρήσεις και άνοιξε κοινόχρηστες βρύσες και πηγάδια σε καίρια σημεία του χωριού, ώστε να έχουν πρόσβαση όλοι:

Ένα στην οδό Μυστρά και άλλα δύο στα Βαρικά, που υπάρχουν μέχρι σήμερα μαζί με το αντλιοστάσιο και τις δύο πετρελαιοκίνητες αντλίες. Παρόλ' αυτά και πάλι το νερό δεν έφτανε. Τότε αγοράστηκε από την Κοινότητα ένα μικρό κτήμα στα Κιούρκα, που είχε γεώτρηση. Όλ' αυτά τα νερά συγκεντρώνονταν σε τρεις δεξαμενές: στο συνοικισμό Ποντίων, στην περιοχή Αγίου Δημητρίου και δίπλα στο εκκλησάκι του Προφήτη Ηλία. Όμως δεν ήταν καλής ποιότητας και πάλι δεν κάλυπταν τις ανάγκες του Αγίου Στεφάνου, γι' αυτό ανοίχτηκε πηγάδι κι έγινε νέα γεώτρηση στην περιοχή της Γκούριζας χωρίς όμως να λυθεί το πρόβλημα της υδροδότησης.

Το 1959-60 ο τότε κοινοτάρχης Αποστόλης Πολυχρονόπουλος, με τη συμμετοχή όλων των κατοίκων του Μπογιατίου, έκανε ένα σημαντικό έργο υποδομής στο χωριό. Κατασκευάστηκε ένα τοπικό δίκτυο που έφερνε στα σπίτια το νερό που προερχόταν από το Τατόι και τα κοινόχρηστα πηγάδια της Κοινότητας. Το έργο ολοκληρώθηκε με την προσωπική εργασία των κατοίκων, ενώ τα αναγκαία υλικά για το δίκτυο, σιδηροσωλήνες και αμιαντοσωλήνες, τα παρείχε η Κοινότητα. Επιστάτης ήταν ο Νίκος Ράλλης και γραμματέας ο Σταύρος Χαραλαμπίδης.

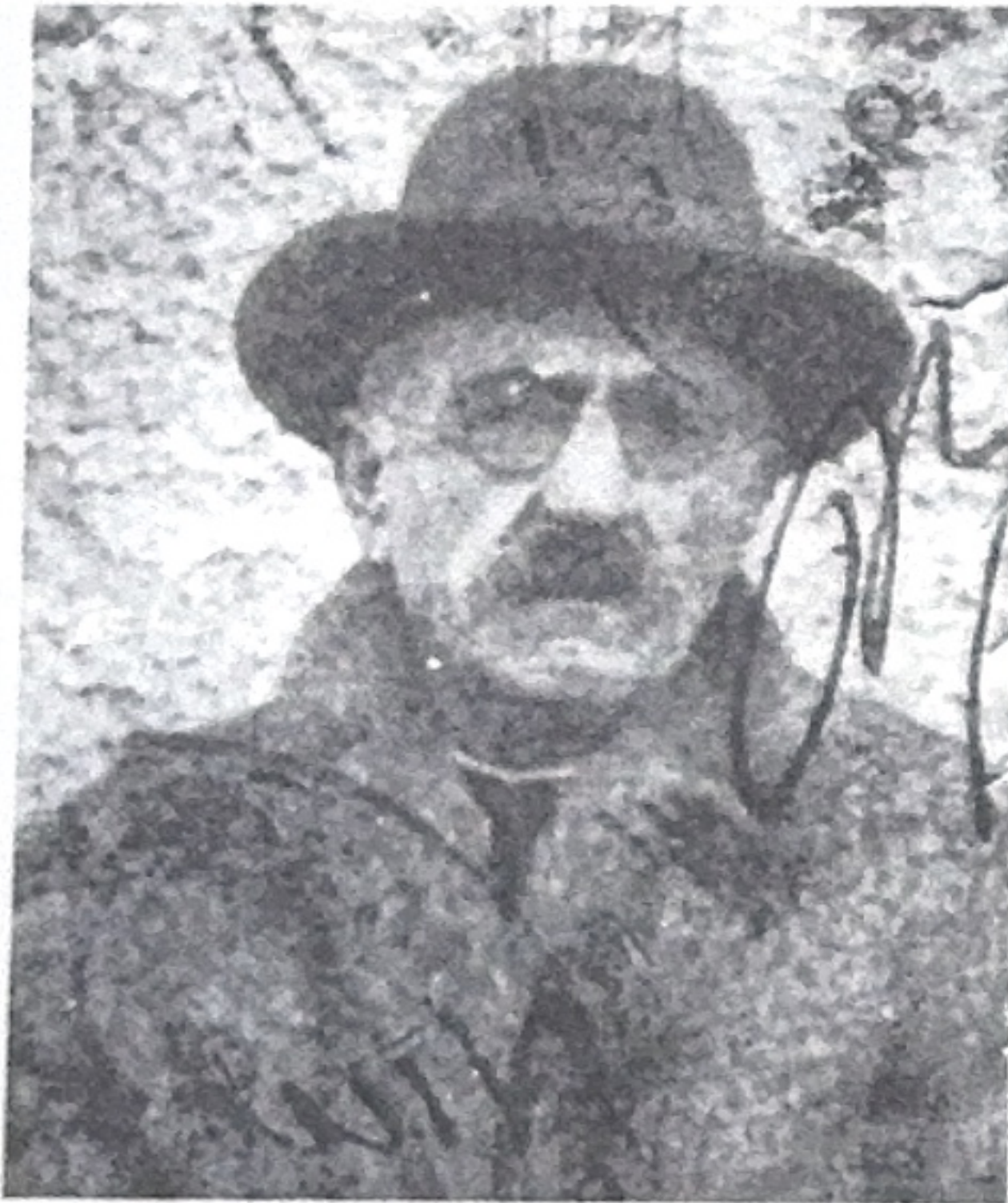

1978.
Έργα ύδρευσης
στον Άγιο
Στέφανο.
Διακρίνονται ο
πρόεδρος της
Κοινότητας
Πολυχρόνης
Μαιχόσογλου
και ο
σύμβουλος
Νίκος Ράλλης.

Το 1983, με τις προσπάθειές της προέδρου Έφης Παλληκάρη, ο Άγιος Στέφανος συνδέθηκε με το δίκτυο της ΕΥΔΑΠ.

Στο σημείο αυτό δε θα 'πρεπε να παραλείψουμε να αναφέρουμε το **ρέμα στο Βρυσάκι**. Εκεί υπήρχε πηγή με άφθονο νερό που πότιζε τα μεγάλα πλατάνια. Το 1927, όταν τέλειωσε το έργο του Φράγματος, το νερό άρχισε να λιγοστεύει πάρα πολύ γιατί το τράβηξε η σήραγγα της Λίμνης. Τότε η οικογένεια του Σταύρου Καρακάση, που έμενε εκεί κοντά, τοποθέτησε σωλήνα μιας ίντσας για να τρέχει ελεύθερα το νερό μέσ' απ' αυτό. Αλλά κάθε χρόνο λιγόστευε ώσπου, μετά το 1945, τοποθέτησαν σωλήνα μισής ίντσας με κρουνό, δηλαδή ένα βρυσάκι, για να μην σπαταλιέται το νερό. Από τότε η περιοχή ονομάστηκε έτσι.

5. Ο ΗΛΕΚΤΡΟΦΩΤΙΣΜΟΣ

Ο Χαράλαμπος
Κούρτογλου

Δερμοσονιάδης, προσπάθησε να αξιοποιήσει το μετασχηματιστή των Γερμανών, δημιουργώντας μια κοινοτική επιχείρηση ηλεκτροδότησης. Η προσπάθεια όμως αυτή απέτυχε λόγω οικονομικών δυσκολιών.

Τότε δημιουργήθηκε μια ιδιωτική εταιρεία ηλεκτροδότησης, με μετόχους και μερίδια, στην οποία συμμετείχαν ο Νικόλαος Κουρεμένος, ο Πρόδρομος Κυδωνάς, ο Ανδρέας Ζαγάρης και ο Βασίλης Δερμοσονιάδης ως κύριος μέτοχος. Είχε την επωνυμία «Ηλεκτρική Εταιρεία Αγίου Στεφάνου - Βασίλης Δερμοσονιάδης». Αυτή αναβάθμισε τον υπάρχοντα μετασχηματιστή, για να τον χρησιμοποιήσει στην ηλεκτροδότηση όλου του Αγίου Στεφάνου. Αγόραζε ρεύμα από την Ηλεκτρική Εταιρεία Αθηνών Πειραιώς (Η.Ε.Α.Π.), που ανήκε στην αγγλική Πάουερ, και το μεταπωλούσε. Γι' αυτό και το ρεύμα ήταν πολύ ακριβό. Το γραφείο της Εταιρείας, όπου πληρώνονταν οι λογαριασμοί, στεγαζόταν αρχικά στο βενζινάδικο του Μάκη Κυδωνά και στη συνέχεια στο κτίσμα Παυλάκου στην παλιά πλατεία.

Σημαντική ώθηση στην ανάπτυξη του Αγίου Στεφάνου έδωσε ο σταδιακός ηλεκτροφωτισμός του. Ο Χαράλαμπος Κούρτογλου, που διατηρούσε ηλεκτρική εταιρία στα Άδανα, κατάφερε το 1922, πριν την Καταστροφή, να μετέφερε τα μηχανήματα του στον Άγιο Στέφανο, σε ένα οικόπεδο, στη γωνία της σημερινής οδού Σωκράτους και Λεωφόρου Μαραθώνος, όπου είχε και το σπίτι του. Η γεννήτρια αυτή έδινε στην αρχή ρεύμα αποκλειστικά στα μαγαζιά και στην πλατεία, μέχρι τις έντεκα το βράδυ. Η εταιρεία του Κούρτογλου λειτούργησε μέχρι το 1939. Στην Κατοχή οι Γερμανοί τοποθέτησαν έναν υποσταθμό στο Στρατόπεδο, στο τέρμα της σημερινής οδού Χελμού, στο ύψος του παράδρομου της Εθνικής Οδού, ο οποίος έπαιρνε ρεύμα από την υψηλής τάσης γραμμή που πήγαινε στα έργα της Λίμνης. Το ρεύμα αυτό το χρησιμοποιούσαν για δικές τους ανάγκες, όπως για τον ηλεκτροφωτισμό των στρατιωτικών αποθηκών. Μετά την Απελευθέρωση, το 1945, ο κοινοτάρχης Βασίλης

ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Β. ΔΕΡΜΟΣΟΝΙΑΔΗΣ & ΣΙΑ
ΕΝ ΑΓΙΟ ΣΤΕΦΑΝΟ (ΜΠΟΓΙΑΤΙ)

Αριθ 117

ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΚΑΤΑΒΟΛΗΣ ΕΓΓΥΗΣΕΩΣ

Έλαβον παρά του κ. Χαράλαμπος Κούρτογλου

λόγω εγγύησης δια την τακτική καταβολή επί τη προσαγο-
μένη σχετική απόδειξει, του εκάστοτε καταναλωσμένου ηλεκ-
τρικού ρεύματος εν τῷ ένταθρα ακινήτῳ εν

Ανοικισμῶν Ἀγίων

Δραχμαὶ πενήμιον τοις χιλιάδαις
(50.000)

Ἐν ἐναντία περιτάσει ἡ ἀνωτέρω ἐγγύησις ἐκπίπτει
ὅτι τῆς ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ Β. ΔΕΡΜΟΣΟΝΙΑΔΗΣ
καὶ ΣΙΑ πρὸς συμφέρον τῶν ὀφειλομένων μετὰ τὴν ἐπιφύλα-
ξιν τῆς ἀποδείξεως παντὸς ὀπολοίπου καὶ ἀποκόπτεται τὸ ρεῦ-
μα ἀπὸ τῆς ἐπιστήσεως ἀξιώσεως κατὰ τῆς ἐταιρείας.

Ἡ ἐγγύησις αὐτὴ εἶναι ἀπολύτως προσωπικὴ μὴ ἐπιδο-
κίμη καὶ ἀποβλέπει εἰς τὸν ἀποδέκτην δὲ μόνον εἰς τὸν ὀ-
φειλόντα ἐπὶ τῇ προσηγορίᾳ τῆς παρούσης ἀποδείξεως

Ἀγ. Στεφάνου τῆς 19 Μαΐου 1950

Ο ΔΙΕΥΡΥΤΗΣ Β. Δερμοσονιάδης Ο ΤΑΜΙΑΣ Α. Παπαστεφάνου

Ἡ παρούσα ἀκυρώνει πᾶσαν προηγουμένη ἐκδοθεῖσαν διὰ
τὴν αὐτὴν αἰτίαν.

Ἐνα ακόμη έργο που αναβάθμισε την περιοχή προσφέροντας εργασία σε πολλούς Αγιοστεφανιώτες, ήταν οι εγκαταστάσεις του **Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας (Ε.Ι.Ρ.)**. Η πρώτη Κεραία στήθηκε το 1955 από ιταλική εταιρεία με 5ετή εγγύηση. Είχε ύψος 228μ. και λειτουργούσε ως αλεξικέραυνο. Τα γύρω κτήματα απαλλοτριώθηκαν και παράλληλα απαγορεύτηκε η ανοικοδόμηση σε απόσταση 300 μ. από τον ιστό της. Το 1966 η κεραία αυτή έπεσε, αλλά γρήγορα αντικαταστάθηκε από γερμανική εταιρεία. Εκεί δούλεψαν ως φύλακες οι: Ιωάννης Ντιβανίδης, Θεοδόσης Βουτσάς, Παντελής Καραδήμας, Νικόλαος Τζωρτζίνης, Γεώργιος Μπάζης, Τάσος Μπάτσης, Γιάννης Μπάβας, Ευάγγελος, Ιωάννης και Σπύρος Μπαλής.

Μέχρι και σήμερα η κεραία αυτή αποτελεί για την ευρύτερη περιοχή, το σημείο αναφοράς του Αγίου Στεφάνου.

Απόδειξη της "Ηλεκτρικής Εταιρείας Β. Δερμοσονιάδης & Σια", 1950.

Οι πρώτες περιοχές που πήραν ρεύμα ήταν η σημερινή οδός Κοιμήσεως Θεοτόκου, καθώς και η πλατεία Δημοκρατίας. Ο δημόσιος ηλεκτροφωτισμός των δρόμων έγινε από τον πρόεδρο της Κοινότητας Απόστολο Πολυχρονόπουλο, από το 1956 μέχρι το 1963. Σταδιακά ηλεκτροδοτήθηκε όλο το χωριό μέχρι την πλατεία της Άνοιξης, που υπαγόταν τότε στην Κοινότητα του Αγίου Στεφάνου. Οι Αποθήκες Υλικού Πολέμου του Στρατού ηλεκτροδοτήθηκαν από το ίδιο δίκτυο. Το 1961 η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η) εξαγόρασε την Πάουερ και στη συνέχεια την Ηλεκτρική Εταιρεία του Αγίου Στεφάνου, που ως σημειωθεί ότι, παρ' όλες τις ελλείψεις στο δίκτυο, κάλυψε σημαντικά τις ανάγκες του χωριού, βελτιώνοντας το επίπεδο ζωής των κατοίκων.

6. ΤΑ ΚΑΜΙΝΙΑ

Τα καμίνια αποτέλεσαν δραστηριότητα στον Άγιο οικονομικά στους πρόσφυγ εγκατάστασής τους στην τη δημιουργία τους οφειλό περιοχής και στο αργιλώδ σωστή περιεκτικότητα σε που παρήγαγε τούβλα κα

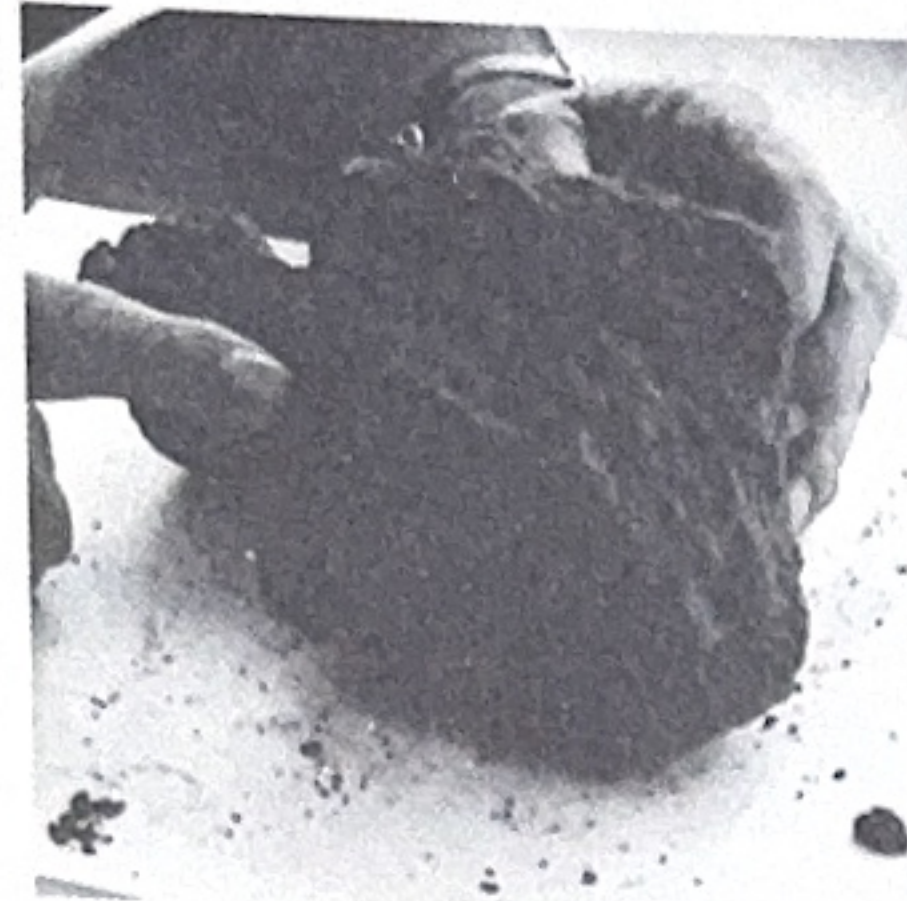

Νίκος Παπαστεφάνου

κλειστό γυμναστήριο, Μαγγανά (Βρακά), του Πριν το 1926, ένα ακ της σιδηροδρομικής γρα δούλευαν οκτώωρο με δραχμές, από την ανα μόνο ένα καλοκαίρι, μια δύσκολη περίοδο, Δίπλα στο εκκλησιά Μαραθώνος, ο Σάββας στάμνες και γλάστρες Το ίδιο και το προ Πέτρου, στο Συνοικι Απέναντι από το Τ.Υ

6. ΤΑ ΚΑΜΙΝΙΑ

Τα καμίνια αποτέλεσαν μια ακόμη σημαντική δραστηριότητα στον Άγιο Στέφανο που ανακούφισε οικονομικά στους πρόσφυγες στα πρώτα χρόνια της εγκατάστασής τους στην περιοχή. Το κίνητρο για τη δημιουργία τους οφειλόταν στο άφθονο νερό της περιοχής και στο αργιλώδες χώμα, το οποίο είχε τη σωστή περιεκτικότητα σε σίδηρο. Το πρώτο καμίνι, που παρήγαγε τούβλα και κεραμίδια, δημιουργήθηκε

από το Νικόλαο Παπαστεφανίδη ή Κεραμιδά¹⁹, ο οποίος διατηρούσε κεραμοποιείο στο Σαλιχλί της Σμύρνης. Όταν ήρθε στην Ελλάδα μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, πληροφορήθηκε για την εγκατάσταση οικογενειών αντάλλάξιμων στον Άγιο Στέφανο. Με τη σκέψη ότι η κατασκευή των προσφυγικών σπιτιών θα απαιτούσε τούβλα και κεραμίδια, αγόρασε το Μάιο του 1924, από το μεγαλοκτηματία Ηλιόπουλο μία κτηματική έκταση, που βρισκόταν στο δρόμο προς το Βρυσάκι, μετά το καφενεδάκι, και εκεί έφτιαξε το κεραμοποιείο του. Αρχικά, όσα παρήγαγε ήταν χειροποίητα, αργότερα όμως της μηχανής. Η επιχείρηση αυτή έκλεισε στο τέλος της δεκαετίας του 1960, εξαιτίας του ανταγωνισμού με μεγαλύτερα εργοστάσια που άνοιξαν τότε, όπως τα «Τούβλα Τρανούλη», στις παρυφές της Εθνικής Οδού. Άλλα κεραμιδάδικα με φούρνο ήταν του μπάμπια - Στέλιου, συγγενή του Νίκου Παπαστεφανίδη, στις σημερινές οδούς Καραολή-Δημητρίου και Κρήτης, απέναντι από το σημερινό

Νίκος Παπαστεφανίδης.

κλειστό γυμναστήριο, κοντά στον Παπαστεφανίδη, των Κατσιαναίων, του Νίκου Μαγγανά (Βρακά), του Μανήσαλη και του Ιπποκράτη Χαμόπουλου.

Πριν το 1926, ένα ακόμη καμίνι άνοιξε στον Άγιο Στέφανο, στο ρέμα αριστερά της σιδηροδρομικής γραμμής, ο Βενιζελικός βουλευτής Γονατάς, όπου οι εργάτες δούλευαν οκτάωρο με καλό μεροκάματο, 40 δραχμές τη μέρα, ενώ στα άλλα με 25 δραχμές, από την ανατολή του ήλιου μέχρι τη δύση. Έτσι, παρόλο που λειτούργησε μόνο ένα καλοκαίρι, ανακούφισε οικονομικά αρκετές οικογένειες προσφύγων, σε μια δύσκολη περίοδο, πριν το έργο της Λίμνης, όταν οι δουλειές ήταν λιγοστές.

Δίπλα στο εκκλησάκι του Αγίου Δημητρίου κοντά στη σημερινή λεωφόρο Μαραθώνος, ο Σάββας Βασιλειάδης (Σταμνάς) είχε εργαστήριο, που κατασκεύαζε στάμνες και γλάστρες με κοκκινόχωμα της περιοχής.

Το ίδιο και το προπολεμικό εργαστήριο του Μικρασιάτη πρόσφυγα μπαρμπά-Πέτρου, στο Συνοικισμό Ποντίων που έφτιαχνε τα κεραμικά στον τροχό.

Απέναντι από το Τ.Υ.Π.Ε.Τ. τέλος, υπήρχε κι ένα ασβεστοκάμινο.

7. ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΑΠΟΘΗΚΕΣ ΒΑΣΕΩΣ ΥΛΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ (Α.Β.Υ.Π.)

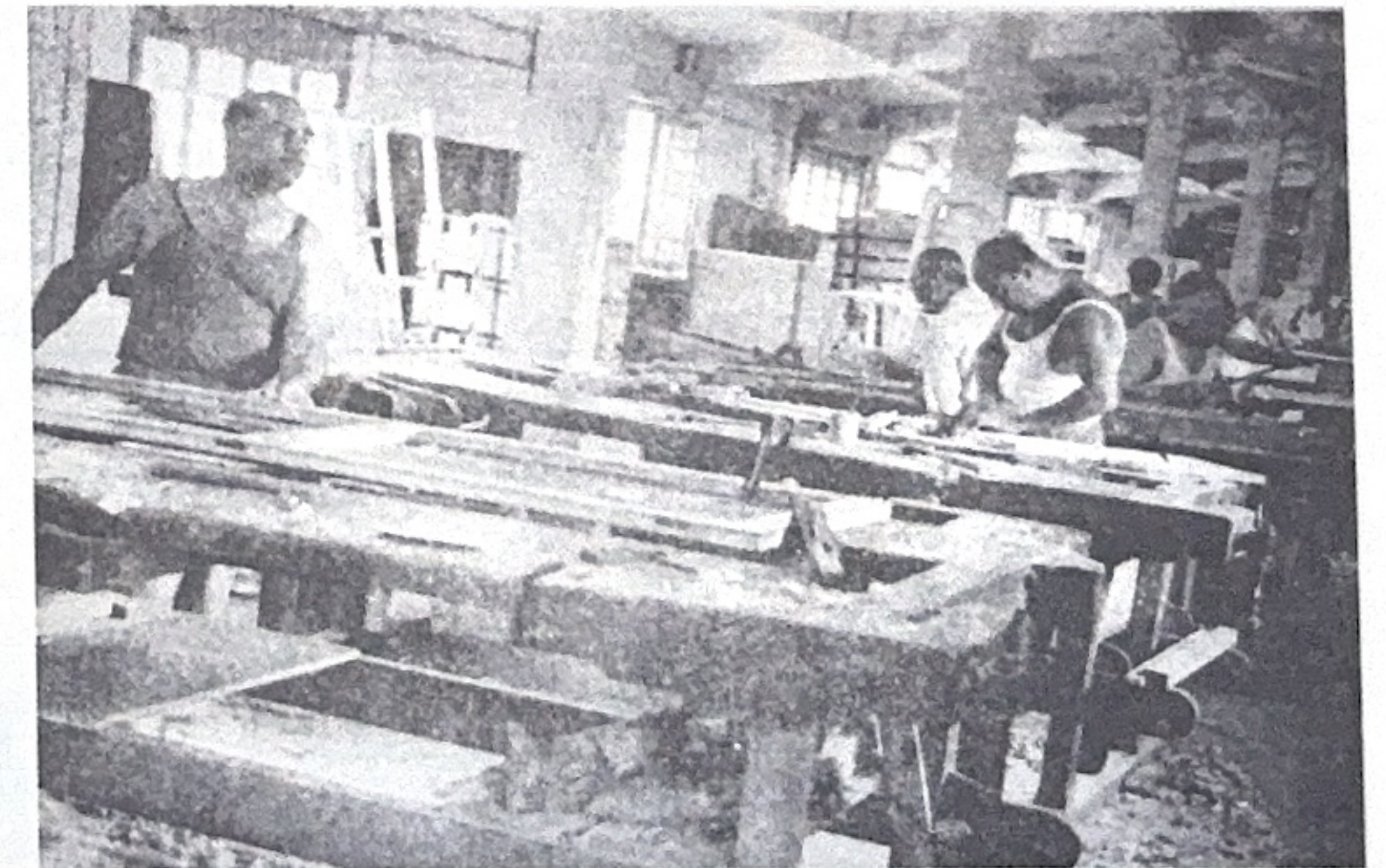
Άρχισαν να λειτουργούν στην ευρύτερη περιοχή του Αγίου Στεφάνου από το 1928. Αργότερα, περίπου το 1938, δημιουργήθηκε, σε έκταση του κτήματος Μπενάκη, το στρατόπεδο «Παπαβασιλόπουλου», ως αποθήκη πολεμοφοδίων. Η 651 Α.Β.Υ.Π. συγκροτήθηκε ως Μονάδα το Μάρτιο του 1945 στο Γουδί και τον Ιανουάριο του 1971 μεταστάθμευσε στο Στρατόπεδο σε χώρο που καταλαμβάνει έκταση 1154 στρεμμάτων.

Πέραν όμως των άλλων δραστηριοτήτων, είχαν αναπτυχθεί και Συνεργεία Βάσεως Υλικού Πολέμου (ΣΒΥΠ) τα οποία περιλάμβαναν:

Ξυλουργείο,
Μηχανουργείο,
Σιδηρουργείο,
Συνεργεία διαλογής
ιματισμού,
Συνεργεία
κατασκευής και
επισκευής σκηνικού
υλικού,
Συνεργεία
κατασκευής και
επισκευής ειδών
εστίασεως,
Τυπογραφείο
Πλυντήρια ρούχων.

Πολλοί
Αγιοστεφανιώτες,
άνδρες και γυναίκες,
δούλεψαν άλλοι στην
κατασκευή των έργων
του στρατοπέδου
και άλλοι ως οδηγοί
ή φύλακες στις
αποθήκες του
στη Μαλακάσα Τα
ημερομίσθια, αν και
μικρά, λειτουργούσαν
συμπληρωματικά για
το εισόδημά τους και
τη σύνταξη.

Στη δεκαετία του 1970, στην 651 ΑΒΥΠ υπηρέτουσαν 2.500 υπάλληλοι, μόνιμοι ή με σύμβαση, καθώς και μεγάλος αριθμός εποχικών υπαλλήλων από τους όμορους δήμους και κοινότητες. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι περισσότεροι από αυτούς που εργάζονταν στα Συνεργεία ειδικεύθηκαν και στην αντίστοιχη τέχνη²⁰.

1977. Ο πρόεδρος της Κοινότητας Αγίου Στεφάνου Πολυχρόνης Μαϊχόσογλου στο χώρο της ΑΒΥΠ.

Στο Στρατόπεδο αυτό, κατά τη διάρκεια της Απριλιανής Δικτατορίας, λειτούργησαν και οι «Στρατιωτικές Φυλακές Μπογιατίου», με τις οποίες συνδέθηκε το όνομα του αγωνιστή της δημοκρατίας Αλέξανδρου Παναγούλη. Μετά την αποτυχημένη απόπειρά του κατά του δικτάτορα Παπαδόπουλου, το 1968, μεταφέρθηκε και κρατήθηκε εκεί για τεσεράμισι χρόνια.

8. ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ

8α. Ο σταθμός του τρένου

1935. Στο σταθμό του τρένου προπολεμικά. Πάνω δεύτερος από αριστερά διακρίνεται ο Γιάννης Κουρεμένος. Κάτω δεύτερη από δεξιά η αδελφή του Μαρία. Δεξιά όρθιοι οι τρεις πρώτοι είναι υπάλληλοι του Σταθμού.

Ο Σταθμός κατασκευάστηκε γύρω στο 1905, σε μια περιοχή χωρίς κτίσματα, όπως αναφέρεται στα σχέδια της χάραξης της σιδηροδρομικής γραμμής του 1891. Την εποχή εκείνη ούτε δρόμοι υπήρχαν ούτε αυτοκίνητα, με αποτέλεσμα η συγκοινωνία να γίνεται αποκλειστικά με το τρένο.

Ο Σταθμός το 2000.

Ένας από τους κύριους λόγους, για τους οποίους η περιοχή του Αγίου Στεφάνου επιλέχθηκε από τους πρόσφυγες ως τόπος εγκατάστασής τους ήταν ο σιδηροδρομικός σταθμός «Οίον», περισσότερο γνωστός με το τοπωνύμιο της περιοχής «Μπογιατί». Στο τέλος της δεκαετίας του 1960 καθιερώθηκε η ονομασία «Άγιος Στέφανος».

Σ' έναν πίνακα του 1915, ανα

Δρομο

ΧΙΛΙΟΜ ΕΤ.

0	Πε
1	Αγ
10	Α
12	Μ
16	Γ
21	Μ
25	
33	
40	
51	
59	
71	
0	
12	

Το κεντ
μέχρι ο
χώρου
γιατί κ
να λει
και αί
Πίσω
οποίο
Ο πρ
Προί